

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Симуловани послови као посебна доказна радња
(мастер рад)

Ментор
Проф. др Саша Кнежевић

Студент
Јована Горчић
Број индекса: М 006/15 УП

Ниш, 2017.

САДРЖАЈ

УВОД	1
I ПОЈАМ, ВРСТЕ, ОПСЕГ ПРИМЕНЕ И ЗНАЧАЈ ПОСЕБНИХ ДОКАЗНИХ РАДЊИ	3
II КРИВИЧНА ДЕЛА ЗА КОЈА СЕ ПРИМЕЊУЈУ СИМУЛОВАНИ ПОСЛОВИ	7
2.1. <i>Организовани криминалитет</i>	7
2.2. <i>Ратни злочини</i>	11
III МЕЂУНАРОДНА РЕГУЛАТИВА СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА КАО ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ	12
IV НАЦИОНАЛНА РЕГУЛАТИВА	16
4.1. <i>Посебне доказне радње</i>	16
4.1.2. Тајни надзор комуникације	21
4.1.3. Тајно праћење и снимање	24
4.1.4. Рачунарско претраживање података	25
4.1.5. Контролисана испорука	26
4.1.6. Прикривени иследник	27
4.2. <i>Симуловани послови као посебна доказна радња</i>	29
V КОНТРОЛА ПРИЛИКОМ СПРОВОЂЕЊА СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА КАО ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ	34
VI СУБЈЕКТИ СПРОВОЂЕЊА СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА	37
6.1. <i>Безбедносно-информативна агенција</i>	38
6.2. <i>Војнобезбедносна агенција</i>	39
6.3. <i>Полиција</i>	40
6.3.1. Управа криминалистичке полиције	40
6.3.2. Сектор унутрашње контроле	41
6.3.3. Одељење за послове безбедности	41
VII ПРАКСА У ПРИМЕНИ СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА КАО ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ	42
VIII СИМУЛОВАНИ ПОСЛОВИ КАО ПОСЕБНА ДОКАЗНА РАДЊА У ЗЕМЉАМА У РЕГИОНУ	43
8.1. <i>Босна и Херцеговина</i>	43
8.2. <i>Хрватска</i>	46

8.3. <i>Црна Гора</i>	48
8.4. <i>БЈР Македонија</i>	50
IX ЗАКЉУЧАК	52
ЛИТЕРАТУРА	55
Сажетак	57
Биографија	59

УВОД

Класичне методе и технике прикупљања и обезбеђивања доказа показале су се недовољним и ограниченог су приступа када се ради о доказивању и сузбијању најтежих кривичних дела, па савремене државе због тога прибегавају новим методама и техникама прикупљања доказа. То су посебне доказне радње, које се често означавају и као специјалне доказне или истражне технике. Оне се састоје у примени посебних техника и средстава ради доказивања најтежих кривичних дела, али једна од главних карактеристика јесте да се на тај начин ограничава право на приватност као једно од најважнијих људских права. Међутим оне представљају Уставом предвиђено ограничење основних људских права. Основне карактеристике посебних доказних радњи јесу: тајност, ограничено задирање у загарантована права и слободе човека и грађанина и доказна неупотребљивост резултата до којих се дошло применом ових радњи уколико је њиховим спровођењем повређен закон. Самим тим у основним карактеристикама посебних доказних радњи садржана су и ограничења за њихову примену. Управо због ових карактеристика, посебне доказне радње, њихове одлике, услови за њихово предузимање морају бити детаљно уређене законом. Такође, детаљно се уређују како субјекти који их примењују, тако и субјекти према којима се примењују, питања случајног налаза и очувања тајности прикупљених података.

Међународна заједница је схватила важност њихове примене, па је ово питање уређено и на међународном нивоу, у последњој деценији 20. и првој деценији 21. века. Најважнији међународни документи који уређују ову област, између осталих, јесу: Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци – Бечка конвенција из 1988. године и Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала – Палермо конвенција из 2000. године.

Закоником о кривичном поступку код нас су предвиђене следеће посебне доказне радње: тајни надзор комуникације, тајно праћење и снимање, симуловани послови, рачунарско претраживање података, контролисана испорука и прикривени иследник. Оне су предвиђене у скоро свим земљама са мањим или већим одступањем у називу и

начину уређења. Међутим, није од значаја који назив мере носе, већ њихова ефикасност у сузбијању и откривању најтежих кривичних дела. Предмет овог рада биће симуловани послови као посебна доказна радња. Симуловање послова се може односити како на послове који су иначе легални, али који су у вези са неком криминалном активношћу, на пример симулује се куповина неке ствари која је у законитом промету, да би се доказало прање новца које се врши у вези са таквом купопродајом. Притом, могу се симуловати послови који су сами по себи нелегални или чак представљају кривична дела, као на пример куповина оружја чији је промет забрањен или дозвољен под одређеним услови.¹

Ни организовани криминалитет, са којим се све чешће сусрећемо и чијем сузбијању и служе посебне доказне радње нема јединствену опште прихваћену дефиницију. Осим за сузбијање организованог криминалитета оне се користе и ради откривања и процесуирања дела ратних злочина који су одређени законом, затим за кривично дело тероризма, корупције, прања новца, фалсификовања новца, трговине људима, трговине наркотицима, изнуде и других тешких кривичних дела. Како не би дошло до разних злоупотреба које су могуће приликом њиховог спровођења, неопходно је да у свакој фази постоји одговарајућа контрола. Уколико је радња спроведена без наредбе судије за претходни поступак или у супротности са наредбом, или је приликом спровођења дошло до повреде закона, на такав начин прикупљеним доказима се не могу користити у кривичном поступку и на њима се не може заснивати одлука суда.

Међутим, једно од основних питања која се у овом случају постављају јесте испуњење два, међусобно супротстављена захтева. Први представља тежњу и обавезу државе да се супротстави криминалитету, односно да сваки учинилац кривичног дела буде откривен, процесуиран и кажњен. Други подразумева поштовање највишим правним актима загарантованих права сваког појединца (првенствено права на приватност) која морају, привремено, бити ограничена применом специјалних истражних метода. Због тога је дужност оних који се залажу за сузбијање најтежих облика криминала да врше стални „притисак“ на законодавца и траже одговарајућа решења.

¹ М. Шкулић Основне новине у кривичном процесном праву Србије-Нови законик о кривичном поступку из 2011. године, Београд 2013, стр. 60

Императив супротстављања савременом криминалу мора дозволити да се, у разумној мери, ограниче одређена загарантована права лица која се сумњиче да су учиниоци најтежих кривичних дела. То наравно, подразумева употребу специјалних истражних метода у законом строго прописаним поступцима, усклађеним и на међународној основи, што заједно представља предуслов за успешну борбу против организованог криминала.²

Структурално посматрано, рад се састоји из девет глава, укључујући уводна и закључна разматрања. У првом делу рада остварићемо кратак увид на појам, врсте и обим примене посебних доказних радњи, као и кривична дела за која се примењују. Други део обухвата међународну и националну регулативу посебних доказних радњи. У трећем делу остварићемо увид у сам предмет овог рада, конкретно посебне доказне радње симуловани послови, где ћемо образложити законску регулативу, контролу над применом, начин на који су симуловани послови као посебна доказна радња примењени у пракси у нашој земљи и начин на који је ова посебна доказна радња предвиђена у законодавству земаља у окружењу, након чега у завршном делу следе закључна разматрања.

I ПОЈАМ, ВРСТЕ, ОПСЕГ ПРИМЕНЕ И ЗНАЧАЈ ПОСЕБНИХ ДОКАЗНИХ РАДЊИ

У данашње време, када организовани криминалитет „цвета“ и када учесници користе најсавременије начине, техничка средства и средства комуникације ради извршења кривичних дела, држава је морала наћи начин на који ће се заштити и одбранити од најтежих кривичних дела и начин на који ће се учиниоци открити, дела доказати, а судски поступак окончати. Највећи проблем је то што код тешких кривичних дела и дела организованог криминалитета редовне доказне радње имају ограничен домен примене у поступку откривања и доказивања истих, па самим тим нису довољно ефикасне. Због тога су државе прибегле новим методама и техникама како би се побољшала ефикасности откривања и доказивања ових кривичних дела. То је значило да се морају увести одређене измене у кривичном законодавству и оснивање посебних

²Ж. Нинчић, Специјалне истражне методе-одговор савременом криминалу, у: Супротстављање савременим облицима криминалитета- анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење, Том 2, Криминалистичко-полицијска академија, фондација „Ханс Зајдел“, Београд 2015, стр. 390

органа кривичног правосуђа са ширим овлашћењима.

Како код дела организованог криминалитета, тероризма, корупције и других изузетно тешких кривичних дела, редовне доказне радње имају ограничени домашај у откривању и доказивању, због тога законодавац прописује посебне доказне радње. Уставом Републике Србије, чланом 40 гарантује се неповредивост стана, чланом 41 гарантују се тајност писма и других средстава комуникације, чланом 42 гарантује се заштита података личности. Истовремено се уређује и дозвољава одступање од ових права само на одређено време и искључиво на основу одлуке суда и када је то потребно ради вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије. Управо то одступање од неповредивости основних људских права представља примена посебних истражних радњи. Основна карактеристика посебних доказних радњи јесте да се њима задире у право приватности и друга основна људска права, тако да се оне користе само уколико се кривична дела на други начин не могу открити, или се не могу прикупити докази, или би то без њихове примене било јако тешко, или би истрага знатно дуже трајала. Посебне доказне радње се често означавају као специјалне доказне технике, односно специјалне истражне технике. Спровode се у предистражном поступку, а резултати спроведених радњи користе се у кривичном поступку, уколико до њега дође.

Нашим кривичним процесним законодавством те посебне истражне технике биле су уведене најпре само у поступак за кривична дела организованог криминалитета, да би се каснијим изменама процесног законика овај модификовани поступак којим се одступа од опште процесне форме, проширио и на међународна кривична дела, корупцију и друга тешка кривична дела. Важећим процесним законодавством тај поступак је укинут, тајне мере и истражне технике сад су регулисане одредбама које важе за редовни кривични поступак, а њихова примена проширена је на још већи број кривичних дела. Са ширењем примене посебних доказних радњи на енормно велики број кривичних дела, уместо да се примењују само изузетно, настаје реална опасност по основна људска права која се тим радњама ограничавају или дерогирају. Опасност постаје још израженија кад се има у виду да се те радње и мере могу применити и према лицу за које се сумња да припрема извршење кривичног дела, чиме се кривична репресија помера на најраније фазе, а лице постаје осумњичени и пре него изврши

кривично дело.³

Треба напоменути да судска пракса не дозвољава дозвољава одређивање посебних доказних радњи уколико пре тога није било покушаја да се кривично дело спречи или докаже редовним путем посебних доказних радњи. Не може се само на основу оперативних сазнања надлежних органа, без предузимања редовних радњи доказивања којима би се поткрепила оперативна сазнања одредити примена неке посебне доказне радње, јер се оне примењују само уколико се кривично дело не може на други начин спречити или доказати. Оне треба да буду доказни *ultima ratio*, а не *prima ratio*.

На међународном конгресу за кривично право у Будимпешти 1999. године, одређена су начела у складу са којима се може одредити примена посебних доказних радњи. То су: начело легалитета, супсидијарности, сразмерности и начело судског надзора. Начело легалитета подразумева примену посебних доказних радњи само у случају у којем су предвиђене законом. Начело супсидијарности предвиђа да се посебне доказне радње могу применити само у случајевима ако се блажим мерама не може остварити жељени циљ, односно ако се на други начин не могу прибавити докази или би њихово прибављање било повезано са несразмерним тешкоћама. Начело сразмерности обавеза је постојања сразмере између повреде права и слобода грађана применом ових мера, што значи да ове истражне радње треба да се примењују само у случајевима откривања најтежих кривичних дела. Начело судског надзора подразумева да је суд обавезан да преиспита посебну доказну радњу у три фазе: када су одређене, док се радња спроводи и по њеном окончању

Према нашем важећем законодавству, посебне доказне радње одређене су Закоником о кривичном поступку прописане су следеће посебне доказне радње: 1) тајни надзор комуникације осумњиченог; 2) тајно праћење и снимање; 3) симуловани послови; 4) рачунарско претраживање података; 5) контролисана испорука; 6) симуловани послови.

Најсложеније питање код посебних доказних радњи је питање врсте кривичних дела на која се примењују и услова под којима се примењују. Примена посебних доказних радњи не сме бити превише широка, јер тада долази до задирања у људска права и слободе, али ни превише уска, јер се тада губи њихов ефекат. Реч је о вечитом вагању вредности: јачању слобода и права појединаца, којим се постављају границе репресији коју кривично право нужно са собом носи и јачању овлашћења државе зарад

³ В. Ђурђић, Кривично процесно право - Општи део, Ниш 2014. стр. 327

ефикасније борбе против криминала, а науштрб слобода и права појединаца. Ипак, примена посебних доказних радњи не доводи се у случају најтежих и најсложенијих кривичних дела, а посебно када су у питању кривична дела организованог криминала.⁴

Значај примене посебних доказних радњи немерљив је када кроз праксу видимо да су дела организованог криминалитета и друга тешка кривична дела откривена и доказни материјал прикупљен управо применом истих. Иако се применом истих ограничавају основна људска права која су загарантована највишим правним актима, предуслов за успешну борбу против организованог криминалитета јесте употреба специјалних истражних метода у поступцима који су прописани законом, а који су усклађени на међународном нивоу. На овај начин поштује се и Устав Републике Србије, у коме је одређено да се основна људска права могу ограничити једино судском одлуком и на одређено време.

Постоје најмање четири разлога за увођење специјалних истражних средстава у процесно законодавство. Прво, неспорно је да свака држава, уколико жели да ојача борбу против најсложенијих облика криминала, нарочито организованог, мора предвидети на нормативном плану посебне истражне мере које би се користиле у стратегији борбе против овог друштвеног зла. Друго, држава је дужна да се бори против растућег организованог криминалитета, који угрожава не само безбедност грађана већ и цело демократско уређење, односно саму државу. Треће, на увођење ових истражних мера обавезују и бројни међународни документи, које су државе дужне да примењују уколико желе да се укључе у круг савремених демократских држава. Четврто, општеприхваћено је мишљење да управо специфичности савременог организованог криминалитета захтевају увођење посебних мера и радњи у откривању и доказивању кривичних дела.⁵

Током одобравања посебних доказних радњи у пракси се јављају разноврсне грешке као што су: грешке у форми и садржини наредбе о одређивању мера, погрешне процене „основа сумње“, погрешно рачунање рокова за трајање мере или погрешна процена неопходности и сразмерности примене одређене мере. Да до тога не би долазило битна

⁴М. Радисављевић, П. Ђетковић, “Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији”, у: Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и сикуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд 2014, стр. 165

⁵Х. Сијерчић Чолић, Прикривене истражне мјере у свјетлу ефикасности кривичног поступка заштите основних права и слобода човјека, Сарајево, Право и правда, 2002, бр. 1, стр. 27

је сарадња органа који предлажу, доносе наредбу и спроводе надзор над применом радњи. Уколико дође до грешака приликом одбаравања и примене посебних доказних радњи онда долази и до неоправдане повреде основних људских права, а сви докази који су прикупљени не могу се користити у кривичном поступку што може угрозити исход целог случаја.

II КРИВИЧНА ДЕЛА ЗА КОЈА СЕ ПРИМЕЊУЈУ СИМУЛОВАНИ ПОСЛОВИ

Примена посебних доказних радњи предвиђена је за кривична дела која су у надлежности специјализованих органа кривичног гоњења и за таксативно набројана кривична дела у члану 162 ЗКП-а. Тужилаштва посебне надлежности гоне учиниоце организованих форми кривичних дела (организовани криминалитет) и ратних злочина, као и учиниоце системом енумерације одређених кривичних дела, предвиђених Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала. То су следећа кривична дела: убиство највиших државних представника, кривична дела оружане побуне, кривична дела против службености, тероризам, кривично дело јавно подстицање на извршење терористичких дела, врбовање и обучавање за вршење терористичких дела, употреба смртоносне направе, кривично дело уништење и оштећење нуклеарног објекта, финансирање тероризма, терористичко удруживање, кривична дела против државних органа и против правосуђа, прање новца, злоупотреба положаја одговорног лица, злоупотреба службеног положаја, злоупотреба у вези са јавном набавком.

2.1. Организовани криминалитет

Организовани криминалитет је веома стара појава, али и данас представља веома опасну претњу по развој савременог друштва и државе. Први пут се помиње у Енглеској у 18. веку када је овим термином означена делатност једне банде крадљиваца. Он показује сталну тенденцију раста, а земље у којима се јавља стално се суочавају са проблемом спречавања и сузбијања. Присутан је и има утицај у скоро свим областима друштвеног и јавног живота и то не само на националном већ и на

међународном нивоу. Управо због овога организовани криминалитет је предмет проучавања и разматрања експерата различитих научних дисциплина. Као друштвено негативна појава, организовани криминалитет има способност лаког инфилтрирања у легалне друштвене структуре, прилагођава се конкретним ситуацијама у друштвеној, политичкој и економској ситуацији. Проблем у теоријском смислу је то што, и поред велике пажње и интересовања које појава организованог криминалитета, изазива код криминолога, кривичара и других експерата, ипак не постоји јединствена и општеприхваћена дефиниција организованог криминалитета. Један од разлога за то је и што се облици организованог криминалитета у којима се он манифестује нису исти у свим земљама. Иако нема јединственог схватања појма организованог криминалитета, сви његови познаваоци сагласни су са тим да није реч само о посебној врсти кривичних дела, већ о изузетно опасном, својеврсном и комплексном обичу деликвентног понашања које угрожава темеље савремене државе и основна начела демократског уређења. Његови актери не задовољавају се само вршењем кривичних дела, као код традиционалног криминала, већ настоје да освоје друштвену моћ и успоставе паралелни систем друштвеног уређења као озбиљну конкуренцију установама званичне власти.⁶

Међународне организације дале су дефиницију организованог криминалитета, па тако дефиниција Интерпола, коју је дао Пол Незбит 1993. године, гласи: “Организована криминална група је свака она група која има организовану структуру чији је примарни циљ да дође до новца путем илегалних активности и чији је опстанак заснован на страху и корупцији.” Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала из 2000. године у члану 2 дефинише групу за организовани криминалитет, организовану групу и тежак злочин. Група за организовани криминалитет означава организовану групу од три или више лица која постоји у извесном временском периоду и која делује споразумно у циљу чињења једног или више тешких злочина или кривичних дела утврђених у складу са овом конвенцијом, ради задобијања, посредно или непосредно финансијске или друге материјалне користи. Организована група означава групу која није случајно формирана ради непосредног извршења кривичног дела и која не мора да има формално дефинисане

⁶М. Грубач, “Организовани криминал у Србији као појава новијег времена”, у: Борба против организованог криминала у Србији – од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформе, Београд 2008, стр. 31

улоге својих чланова, континуитет чланства и развијену структуру. Тежак злочин означава радњу која представља кривично дело кажњиво максималном казном лишења слободе у трајању од најмање четири године или неком тежом казном.

Организовани криминалитет је константан и динимичан вид угрожавања безбедности појединца, друштва, државе и међународне заједнице. Најчешће се сматра да је за постојање организоване криминалне групе и организованог криминалитета уопште неопходна повезаност са државом и њеним органима. Међутим, анализом научне литературе у криминолошкој и кривичноправној области као и разматрањем међународних уговора и праксом организација које су се на глобалном нивоу бавиле овим питањима, можемо закључити да не постоји заједнички став по питању нужности постојања везе између криминалних организација и државе и њених институција. Анализирајући дефиниције и мишљења угледних стручњака из области кривичног права, социологије и других области, схватамо да не можемо лако доћи до свеобухватне дефиниције организованог криминалитета, али можемо закључити да организовани криминалитет дефинише неколико основних карактеристика, у које се укључују: постојаност током времена, разноврсност интереса, структура, нагомилавање капитала, политичка заштита, употреба насиља у циљу заштите интереса. Управо су ове карактеристике издвојиле организовани криминалитет као један од горућих проблема данашњице.⁷

Како јединствено схватање не постоји око појма организованог криминалитета, тако не постоји ни око делатности које спадају у организовани криминалитет. Међутим, на основу свих сватања и међународних докумената, можемо закључити да у делатност организованог криминалитета спадају: трговина њудима, трговина наркотицима, корупција, прање новца, рекет и остали видови криминала, а ту пак спадају: трговина оружјем, компјутерски криминал, преваре у осигурању, крађа и кримјумчарење моторних возила, еколошки криминал и сл.

Групе ради вршења дела организованог криминалитета по природи и подручју деловања можемо поделити на оне које се баве незаконитим и оне које се баве законитим делатностима. Незаконите делатности су: трговина оружјем, опојним дрогама, уметнинама, белим робљем, проституција, све врсте насиља, забрањене игре

⁷М. Цветковић, Д. Благојевић, Одговор државе на савремени транснационални организовани криминал; У: Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму, Криминалистичко-полицијска Академија, Београд 2013, стр. 178

на срећу... Законите делатности су угоститељство, банкарство, производња хране, трговина и сл. где се настоји да се кроз закониту делатност уложи добит стечена криминалом како би се прикрило порекло новца и избегла одговорност.

Организовани криминалитет у Србији се појавио деведесетих година 20. века. У време СФРЈ он суштински није ни постојао, јер су затворена социјалистичка привреда, контролисано тржиште и добро контролисане границе, незнатне тровачке и друге везе са иностранством онемогућавале његов настанак. Тако се може доћи до закључка да организовани криминал не успева у тоталитарним и полутоталитарним државама. До појаве и процвата организованог криминала у Србији долази након распада Југославије, грађанских ратова, увођења економских санкција и мера власти да се те санкције изиграју, а власт очува. Деловање државних органа у изградњи законског одређења појма организованог криминалитета започето је крајем 2001. и почетком 2002. године. Први пут је уведен у законодавство 2001. године Закоником о кривичном поступку. Осим Закоником о кривичном поступку, организовани криминалитет одређен је и Кривичним закоником и Законом о организацији надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала. У Кривичном закоником, чланом 346, предвиђено је дело удрживање ради вршења кривичног дела, које се састоји у организовању групе или организовању криминалне групе или у постојању припадника групе која има за циљ вршење кривичних дела или припадником организоване криминалне групе.

Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, у члану 3, организовани криминалитет представља вршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе или њених припадника, а под организованом криминалном групом подразумева се група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијске или друге користи. На исти начин су организовани криминалитет и организована криминална група дефинисани Закоником о кривичном поступку у члану 2, став 33 и 34.

Борба са организованим криминалитетом је тешка, сложена и дуготрајна. Он се лако може опазити, али се врло тешко открива и доказује. Борба се мора одвијати на два нивоа: репресивном и превентивном. У репресивне мере спадају доношење одговарајућег: а) кривичног материјалног законодавства, б) кривичнопроцесног

законодавства; ц) законодавства о посебној организацији органа кривичног гоњења, тако да би се могли супротставити посебној природи ових кривичних дела и њиховим учиниоцима. Превентивним мерама се настоје елиминисати узроци организованог криминалитета, односно ограничити могућност његовог ширења. Овде спадају мере као што су декриминализација неких класичних делатности организованог криминалитета, нпр. легализација појединих „лакших“ дрога, проституције, одређених игара на срећу итд. Превентива подразумева нарочито добру и немилосрдну контролу државних служби и државних службеника, будући да без могућности њихове корупције нема организованог криминалитета.⁸

2.2. Ратни злочини

Ратни злочини су једно од четири међународна кривична дела у ужем смислу. У међународном праву ову област регулишу Женевска конвенција из 1949. године и два допунска протокола из 1977. године, а на сличан начин ову област регулише и Кривични законик Србије.

Кривична дела за која се може наредити спровођење посебних доказних радњи јесу и она која спадају у надлежност Тужилаштва за ратне злочине. Тужилаштво за ратне злочине основано је 1. јула 2003. године усвајањем Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине. Надлежност Тужилаштва одређена је чланом 2. Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине: 1) кривична дела из чл. 370. до 384. и чл. 385. и 386. Кривичног законика; 2) тешка кршења међународног хуманитарног права извршена на територији бивше Југославије од 1. јануара 1991. године која су наведена у Статуту међународног кривичног суда за бившу Југославију; 3) кривично дело помоћ учиниоцу извршеног кривичног дела из члана 333. Кривичног законика, ако је извршено у вези са кривичним делима из тач. 1) и 2) овог члана.

То су следећа кривична дела: геноцид, злочин против човечности, ратни злочин против цивилног становништва, ратни злочин против рањеника и болесника, ратни злочин против ратних заробљеника, организовање и подстицање на извршење геноцида и ратних злочина, употреба недозвољених средстава борбе, недозвољена производња,

⁸М. Грубач, *op. cit.* стр. 40.

промет и држање оружја чија је употреба забрањена, противправно убијање и рањавање непријатеља, противправно одузимање ствари од убијених, повреда парламентарара, сурово поступање са рањеницима, болесницима и ратним заробљеницима, неоправдано одлагање репартијације ратних заробљеника, уништавање културних добара, неспречавање вршења кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, кршење санкција уведених од међународних организација, злоупотреба међународних знакова, агресивни рат, учествовање у рату или оружаном сукобу у страни држави и организовање учествовања у рату или оружаном сукобу у страни држави. Такође може се одредити и за кривично дело помоћ учиниоцу у виду помагања да се сакрије учинилац кривичног дела или му прикривањем средстава којим је дело учињено, трагова или на други начин помаже да не буде откривен или ко крије осуђено лице или предузима друге радње којима се иде за тим да се не изврши изречена казна, мера безбедности или да се не примене васпитне мере упућивања у васпитну установу или васпитно-поправни дом и ко пружи помоћ учиниоцу кривичног дела за које је прописана казна затвора преко пет година.

III МЕЂУНАРОДНА РЕГУЛАТИВА СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА КАО ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ

Развој цивилизације и друштва довео је до урбанизације и до развоја науке и нових технолошких достигнућа, међутим дошло је и до развоја негативних ствари, попут развоја различитих облика организованог криминала управо захваљујући развоју науке и технолошким достигнућима. Држава и друштво се морају супротставити овој појави, те се морају развијати и унапредити и технике за откривање дела организованог криминала, јер се у пракси показало да су класичне технике недовољне и да имају ограничени домашај, те су недовољне и неефикасне. Пошто борба против организованог криминала може бити ефикасна само уз примену савремених средстава, дошло је до развоја и примене посебних доказних радњи или специјалних истражних техника. Основна карактеристика специјалних истражних техника јесте да њиховом применом долази до ограничавања уставом загарантованих основних људских права и слобода, због чега се оне означавају као привремено ограничење основних људских права и слобода у поступку прикупљања података и доказа неопходних за спровођење

кривичног поступка.

Право на приватност регулисано је и прокламовано Универзалном декларацијом о људским правима (10. децембар 1948. године), где је у члану 12 прописано да нико не може бити изложен произвољном мешању у лични живот, породицу, стан, преписку, нити нападима на част и углед. Чланом 17. Међународног пакта о грађанским и политичким правима прописано је да се нико не сме подвргнути самовољном или незаконитом мешању у његов лични живот, породицу, дом или дописивање, нити незаконитим нападима на његову част и углед, те да свако има право на законску заштиту против таквог мешања или напада. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода у члану 8 прописује да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке и да се јавна власт неће мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала или ради заштите и слобода других.

Како су криминалне активности прерасле националне оквире и представљају опасност по цео свет, примена специјалних истражних техника или посебних доказних радњи има правни основ у многим међународним документима. Нека од најзначајнијих међународних докумената којима се регулише употреба специјалних истражних радњи јесу: Конвенција против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци (Бечка конвенција), из 1988. године, Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом, из 1990. године, Резолуције Интерпола о организованом криминалу, Резолуција Европског савета о спречавању организованог криминала, из 1998. године, Конвенција УН против транснационалног организованог криминалитета, из 2000. године, Европска конвенција о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, Конвенција УН против корупције, из 2003. године, Кривичноправна конвенција о корупцији Савета Европе, Конвенција о високотехнолошком криминалу, Конвенција о узајамној правној помоћи држава чланица Европске уније, Препоруке FATF – Financial Action Task Force (Организација за контролу и спречавање прања новца).

Конвенција УН против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци донета је 1988. године; она представља и први документ међународног

карактера који је предвидео једну од специјалних истражних техника. Реч је о контролисаној испоруци. У члану 11 Конвенције предвиђено је да ће, ако то дозвољавају основни принципи националних правних система, стране потписнице у оквиру својих могућности предузети потребне мере да омогуће одговарајуће коришћење контролисане испоруке на међународном нивоу на основу споразума или аранжмана које међусобно усагласе; такође је предвиђено да се одлука о коришћењу контролисане испоруке доноси од случаја до случаја и могу се, када је то потребно, узимати у обзир финансијски аранжмани и договори у вези са спровођењем јурисдикција страна о којима се ради. Конвенција такође позива и на узајамну сарадњу, правну помоћ и коришћење нових видова супротстављања криминалу као што је коришћење поште, односно контрола поштанских пошиљки од стране полицијског органа који се користе за нелегалну трговину.

На међународном конгресу за кривично право у Будимпешти (1999. године) истакнуто је да се посебне истражне радње могу користити као доказ у кривичном поступку уколико су у складу са начелима: легалитета, супсидијарности, сразмерности и начелу судског надзора.

Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета донета је у Палерму 2000. године. Конвенцијом су дефинисани термини као што су „организована криминална група“, „тежак злочин“, „контролисана испорука“ и др. што у сваком случају доприноси супротстављању организованом криминалитету на међународном нивоу. Она предвиђа специјалне истражне технике које се односе на контролисану испоруку, електронско праћење и друге облике надзора и тајних операција. Чланом 20 Конвенције предвиђено је да свака држава потписница обезбеђује у оквиру својих могућности и под условима прописаним њеним домаћим законодавством, ако то дозвољавају основни принципи њеног правног система, предузимање неопходних мера омогућавања коришћења контролисане испоруке, као и тамо где је то целисходно коришћење других специјалних истражних техника, као што су електронско праћење и други облици надзора и тајне операције од стране надлежних органа на њеној територији, у циљу ефикасније борбе против организованог криминалитета. Државе потписнице подстичу се на сарадњу на међународном нивоу закључујући билатералне и мултилатералне споразуме или аранжмане у циљу спровођења специјалних истражних техника. Ставом 3 истог члана

прописано је да се одлуке о коришћењу специјалних истражних техника, уколико нема међународних споразума или аранжмана, доносе од случаја до случаја и могу, уколико је то потребно, узети у обзир финансијске аранжмане и договоре у односу на вршење јурисдикције од стране дотичних држава потписница.

Додатни протоколи допуњују Конвенцију УН против организованог криминалитета и тумаче се заједно са Конвенцијом. У том смислу, Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом донет је с циљем превенције и борбе против трговине људима, уз поклањање посебне пажње женама и деци, заштите и помоћи таквим жртвама, уз пуно поштовање њихових људских права и унапређење сарадње између држава потписница како би се остварили постављени циљеви. Протоколом против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом предвиђају се ефикасне мере и радње за борбу и спречавање кријумчарења миграната, као и унапређење сарадње међу државама потписницама.

Конвенција Уједињених нација против корупције из 2003. године такође упућује на примену специјалних истражних техника, и то чланом 50. Према овом члану, ради делотворне борбе против корупције свака држава уговорница ће, у мери у којој то дозвољавају основна начела унутрашњег правног система, и у складу са утврђеним унутрашњим законодавством, предузети мере које могу бити потребне у границама њихових могућности ради омогућавања одговарајућег коришћења контролисане испоруке својим надлежним органима. Државе уговорнице, тамо где сматра прикладним, могу предузети и друге посебне технике истраге, као што су електронско или други облици праћења и тајне операција, на својој територији, као и да омогући суду коришћење доказа који из тога проистекну. Такође, циљ је да се државе потписнице охрабрују да закључују билатералне или мултилатералне споразуме или аранжмане о коришћењу посебних техника истраге.

Комитет министара Савета Европе својом препоруком бр. 19, сугерише државама чланицама о смерницама у борби против организованог криминалитета, како треба да уведу правне мере како би дозволиле или шириле употребу истражних мера које ће институцијама за спровођење закона омогућити да уђу унутар активности организованих криминалних група, а које укључују тајно надгледање, прислушкивање телекомуникације, тајне опсервације, контролу и употребу информатора. Савет Европе

је 20. априла 2005. године усвојио и препоруку Комитета министара државама чланицама о специјалним истражним техникама које се односе на озбиљан криминал укључујући и терористичке акте. Специјалне истражне технике подразумевају технике које користе одговорни органи у контексту спровођења криминалистичких истрага ради откривања и истраге тешког криминала, као и откривања, проналажења и прикупљања информација на такав начин да то не примете осумњичена лица. Такође, одређују се услови коришћења специјалних истражних техника, обука, координација и међународна сарадња.

IV НАЦИОНАЛНА РЕГУЛАТИВА

4.1. Посебне доказне радње

Посебне доказне радње уређене су Законом о кривичном поступку, у глави VII под називом „Докази“, где су осим посебних доказних радњи уређене и редовне доказне радње: саслушање окривљеног, испитивање сведока, вештачење, увиђај, реконструкција догађаја, исправе као доказ, узимање узорака, провера рачуна и сумњивих трансакција, привремено одузимање предмета и претресање. Прописане су врсте посебних доказних радњи, услови за њихову примену, временско трајање, органи који доносе наредбу о спровођењу радњи и органи који спроводе наредбу, коришћење доказног материјала прикупљеног на овај начин, питање „случајног налаза“, тајност података.

Услови који треба бити испуњени да би се одредила нека посебна доказна радња можемо поделити на материјалноправне и формалноправне услове. Материјалноправни услови за одређивање посебних доказних радњи према неком лицу су: а) да постоје основи сумње да је лице учинило кривично дело организованог криминала, међународни злочин или неко од других тешких кривичних дела прописаних чланом 162 Закона о кривичном поступку; б) да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Такође, посебне доказне радње могу се одредити и према лицу које није извршило кривично дело, али постоје основи сумње да планира извршење кривичног дела који су прописани чланом 162 Закона о кривичном поступку и да околности случаја указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или

доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност. Приликом одлучивања о одређивању и трајању посебних доказних радњи орган поступка дужан је да посебно оцени да ли би се исти резултат могао постићи на начин којим се мање ограничавају права грађанина. Формалноправни услови тичу се форме коју предлог јавног тужиоца и наредба судије за претходни поступак треба да испуне. Предлог јавног тужиоца треба да буде писани и образложени, а наредба суда образложена са елементима које мора садржати и који су прописани за сваку посебну доказну радњу. У закону не постоји основна одредба која уређује ситуацију уколико судија за претходни поступак одбије предлог јавног тужиоца за примену посебних доказних радњи, али у пракси се примењује члан 467 став 3 ЗКП-а, по коме о жалбама против решења судије за претходни поступак одлучује веће истог суда. Око тога у пракси није било спора, иако су се у теорији појавила мишљења да се против одлуке судије за претходни поступак, којом се одбија предлог за примену посебне доказне радње, не може изјавити жалба.

Под условима из члана 161. Законика о кривичном поступку посебне доказне радње могу се одредити за следећа кривична дела:

1) За које је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности;

2) Тешко убиство (члан 114 Кривичног законика), отмица (члан 134. Кривичног законика), приказивање; прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185. ст.2 и 3 Кривичног законика), разбојништво (члан 206. ст.2 и 3 Кривичног законика), изнуда (члан 214 став 4 Кривичног законика), фалсификовање новца (члан 223. став 1. до 3. Кривичног законика), прање новца (члан 231 став 1. до 4. Кривичног законика), злоупотреба положаја одговорног лица (члан 234. Кривичног законика), злоупотреба у вези са јавном набавком (члан 234а Кривичног законика), неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 став 1. до 3. Кривичног законика), угрожавање независности (члан 305 Кривичног законика), угрожавање територијалне целине (члан 307 Кривичног законика), напад на уставно уређење (члан 308 Кривичног законика), позивање на насилну промену уставног уређења (члан 309 Кривичног законика), диверзија (члан 313 Кривичног законика), саботажа (члан 314 Кривичног законика), шпијунажа (члан 315 Кривичног законика), одавање државне тајне (члан 316

Кривичног законика), изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпеливости (члан 317 Кривичног законика), повреда територијалног суверенитета (члан 318 Кривичног законика), удруживање ради противуставне делатности (члан 319 Кривичног законика), припремање против дела уставног уређења и безбедности Србије (члан 320 Кривичног законика), тешка дела против уставног уређења и безбедност Србије (члан 321 Кривичног законика), недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материјала (члан 348 став 3 Кривичног законика), недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи (члан 350 став 2 и 3 Кривичног законика), злоупотреба службеног положаја (члан 359 Кривичног законика), трговина утицајем (члан 366 Кривичног законика), примање мита (члан 367 Кривичног законика), давање мита (члан 368 Кривичног законика), трговина људима (члан 388 Кривичног законика), угрожавање лица под међународном заштитом (члан 392 Кривичног законика) и кривично дело из члана 98 став 3. до 5. Закона о тајности података;

3) Спречавање и ометање доказивања (члан 336 став 1 Кривичног законика), ако је учињено у вези за кривичним делом из тачке 1. и 2. овог става. Под условом из члана 161. овог законика посебна доказна радња из члана 166. овог законика може се одредити и за следећа кривична дела: неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права (члан 199 Кривичног законика), оштећење рачунарских података и програма (члан 298 став 3 Кривичног законика), рачунарска саботажа (члан 299 Кривичног законика), рачунарска превара (члан 301 став 3 Кривичног законика) и неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (члан 302 Кривичног законика).⁹

Због ограничења основних људских права које се врши применом посебних доказних радњи, мора бити одређено временско трајање, тј. најдуже време у коме се радња може примењивати. Временски период је три месеца, с тим што се овај период може продужити за још три месеца уколико је то неопходно ради даљег прикупљања доказа. Изузетак представљају контролисана испорука и прикривени иследник. Контролисана испорука где одређивање временског трајања исте не одговара циљу посебне доказне радње, а када је реч о прикривеном иследнику, он се одређује на

⁹ Члан 162. Законика о кривичном поступку Службени гласник РС бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

период од годину дана, с тим што се, уколико је то неопходно, може продужити за шест месеци. Уколико и чим престану разлози за примену посебних доказних радњи, њихова примена се мора прекинути.

Орган који одређује спровођење посебних доказних радњи је судија за претходни поступак, који то чини образложеном наредбом. Међутим, чланом 181 Законика о кривичном поступку, предвиђен је изузетак када је у питању посебна доказна радња контролисана испорука, коју одређује јавни тужилац, и то: Републички јавни тужилац, Јавни тужилац за организовани криминал или Јавни тужилац за ратне злочине. Органи који спроводе наредбу о спровођењу посебне доказне радње су: полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција, док се спровођење радње рачунарско претраживање података може поверити и царинским, пореским или другим службама или другом државном органу или правном лицу.

Докази који су прикупљени спровођењем посебних доказних радњи могу се користити у кривичном поступку и на њима се могу заснивати судске одлуке. Међутим, чланом 163 Законика о кривичном поступку одређено је када ће се на овај начин прикупљени доказни материјал уништити на основу решења које доноси судија за претходни поступак. Реч је о неколико алтернативно прописаних услова: а) уколико јавни тужилац не покрене кривични поступак у року од шест месеци; б) уколико јавни тужилац изјави да неће користити прикупљене доказе у поступку; в) уколико јавни тужилац неће захтевати покретање кривичног поступка против осумњиченог. Ако се испуни један од ових алтернативно постављених услова, материјал се на основу решења уништава под надзором судије за претходни поступак и о томе се сачињава записник. О доношењу решења о уништењу прикупљеног материјала, судија за претходни поступак може обавестити лице према коме је спроведена посебна доказна радња тајни надзор комуникације, уколико је у току спровођења радње утврђена његова истовестност и ако то не би угрозило могућност вођења кривичног поступка.¹⁰

Чланом 16, ставом 1 Законика о кривичном поступку прописано је да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су, непосредно или посредно, сами по себи или према начину прибављања у супротности са Уставом, овим закоником, другим законом или општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним

¹⁰Члан 163. Законика о кривичном поступку Службени гласник РС бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

међународним уговорима, осим у поступку који се води због прибављања таквих доказа. Овако прикупљени докази не могу бити коришћени у кривичном поступку, па се издвајају из списка, стављају у посебан запечаћени омот и чувају код судије за претходни поступак до правоснажног окончања кривичног поступка, а након тога се уништавају и о томе се саставља записник. Изузетак од овога одређен је чланом 84. став 3 Законика о кривичном поступку, где је прописано да се незаконити докази чувају до правоснажног окончања судског поступка који се води због прибављања таквих доказа.

Закоником је, чланом 164, уређено и питање „случајног налаза“. Уколико се приликом спровођења посебне доказне радње пронађу докази који се не односе на дело за које постоји наредба о предузимању радње или се односе на другог учиниоца, реч је о „случајном налазу“. На овај начин прикупљени доказни материјал (предмети, снимци и неки други чињенични подаци) могу се користити у доказне сврхе уколико се прикупљени материјал односи на кривично дело за које се могу применити посебне доказне радње, тј. кривична дела која су прописана чланом 162 Законика о кривичном поступку. Међутим, овде постоје одређена ограничења када је у питању посебна доказна радња прикривени иследник. Како се прикривени иследник може одредити само за кривична дела која спадају у надлежност јавних тужилаштва за организовани криминал и ратне злочине, уколико се приликом примене ове радње открију чињенице о учиниоцима и кривичним делима из надлежности јавног тужиоца опште надлежности, такве чињенице се не могу користити у кривичном поступку, без обзира на то што се за ова дела може одредити спровођење осталих посебних доказних радњи.

Тајност података је још једна одлика која осигурава успех посебних доказних радњи. Само спровођење посебних доказних радњи и сав доказни материјал који је прикупљен овим начином представљају тајну. Чланом 165. Законика о кривичном поступку одређено је да се предлог за одређивање посебних доказних радњи и одлука о предлогу бележе у посебни уписник и чувају заједно са материјалом о спровођењу посебних доказних радњи у посебном омоту списка са назнаком „посебне доказне радње“ и ознаком степена тајности, у складу са прописима који уређују тајне податке. Суд према околностима конкретног случаја одређује који ће степен тајности имати списи и подаци. Степен тајности је одређен чл. 2 ставом 1 тачка 6 Закона о тајности података и постоје следећи степени тајности: „државна тајна“, „строго поверљиво“,

„поверљиво“ или „интерно“. Лица која у било ком својству сазнају податке о предлагању, одлучивању и спровођењу посебних доказних радњи дужна су да их чувају као тајну. Овде морамо указати на један пропуст ЗКП-а: не прописује обавезу службених лица да упозоре друга лица да друге податке, која у било ком својству сазнају, чувају као тајну, што је било предвиђено ЗКП-ом из 2011. године. На овај начин створена је могућност да се лица позивају на непознавање ове одредбе, због чега је боље да постоји експлицитна одредба која ово питање уређује.

Према Законику о кривичном поступку, постоји шест специјалних истражних метода у сузбијању организованог криминалитета или, како их Законик дефинише, шест посебних доказних радњи. То су: 1) тајни надзор комуникације; 2) тајно праћење и снимање; 3) симуловани послови; 4) рачунарско претраживање података; 5) контролисана испорука и 6) прикривени иследник.

4.1.1. Тајни надзор комуникације

Тајни надзор комуникације је посебна доказна радња која се састоји у надзору и снимању комуникације путем телефона или других техничких средстава или у надзору електронске или друге адресе осумњиченог и заплени писама и других пошиљки. Природа ове доказне радње таква је да се њоме задире у тајност писама и других средстава општења, чија је неповредивост гарантована уставним нормама. Међутим, Уставом се изузетно допушта одступање од гарантоване тајности уколико је то неопходно ради вођења кривичног поступка, али само на одређено време, и то на основу одлуке суда.¹¹ Спроводи се на основу образложене наредбе судије за претходни поступак која је донета на основу предлога јавног тужиоца. Може се одредити према лицу за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело одређено чланом 162. Законика о кривичном поступку, а уколико се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Поред кривичних дела одређених чланом 162. Законика о кривичном поступку, ова посебна доказна радња може се, уколико су испуњени општи услови за примену, одредити и за следећа кривична дела: неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права (члан 199. Кривичног законика), оштећење рачунарских података и

¹¹В. Ђурђић, *op.cit.* стр.333

програма (члан 298. став 3. Кривичног законика), рачунарска саботажа (члан 299. Кривичног законика), рачунарска превара (члан 301. став 3 Кривичног законика) и неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (члан 302. Кривичног законика). Наредба о тајном надзору комуникације мора садржати: а) расположиве податке о лицу према којем се тајни надзор комуникације одређује; б) законски назив кривичног дела, означање познатог телефонског броја или адресе осумњиченог, односно телефонског броја или адресе за коју постоје основи сумње да је осумњичени користио; в) разлоге на којима се заснива сумња; г) начин спровођења, обим и трајање посебне доказне радње.

Ова посебна доказна радња може трајати три месеца, с тим што се трајање радње може продужити за још три месеца ако је то неопходно ради даљег прикупљања доказа. Уколико се посебна доказна радња спроводи према осумњиченом за кривична дела за која спадају у надлежност јавног тужилаштва посебне надлежности (Тужилаштво за организовани криминал и Тужилаштво за ратне злочине), онда се трајање ове радње може продужити највише још два пута по три месеца. Уколико престану разлози за примену посебне доказне радње, она се мора обуставити. Иначе постоје мишљења у стручној јавности да „неопходност даљег прикупљања доказа“ није довољно прецизна формулација која оправдава продужење трајања примене ове посебне доказне радње и да може довести до злоупотребе.

Наредбу судије за претходни поступак о спровођењу ове посебне доказне радње извршава полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција. О спровођењу тајног надзора комуникације сачињавају се дневни извештаји који се, заједно са прикупљеним доказима: снимцима комуникације, писмима и другим пошиљкама упућеним осумњиченом или пошиљкама које он шаље и сл, достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу на њихов захтев. Уколико се у току спровођења тајног надзора комуникације дође до сазнања да осумњичени користи други телефонски број или адресу, орган који спроводи надзор прошириће надзор и на нови телефонски број или адресу, али мора одмах да обавести јавног тужиоца о томе. Јавни тужилац ће након пријема обавештења одмах поднети предлог да се накнадно одобри проширење тајног надзора комуникације. Одлуку о томе доноси судија за претходни поступак у року од 48 сати од пријема предлога и о томе се саставља белешка у записнику. Уколико судија за претходни поступак усвоји предлог јавног

тужиоца, онда накнадно одобрава проширење тајног надзора комуникације. Међутим, судија за претходни поступак може одбити предлог за проширење тајне опсервације комуникације осумњиченог, у том случају сав материјал који је прикупљен са нових телефонских бројева или адреса мора бити уништен у складу са чланом 163. Законика о кривичном поступку.

Након завршетка тајног надзора комуникације осумњиченог, орган који је вршио спровођење радње дужан је да судији за претходни поступак достави снимак комуникације, писма и друге пошиљке као посебан извештај. Извештај треба да садржи: а) време почетка и завршетка надзора; б) податке о службеном лицу које је надзор спровело; в) опис примењених техничких средстава; г) број и распложиве податке о лицима обухваћеним надзором; д) као и оцену о сврсисходности и резултатима примене надзора. Према члану 170, ст. 2 Законика о кривичном поступку, судија за претходни поступак ће приликом отварања писама и других пошиљки пазити да се не повреде печати и да се омоти и адресе сачувају. О отварању ће саставити записник. Сав материјал добијеним спровођењем тајног надзора комуникације доставиће се јавном тужиоцу. Јавни тужилац ће одредити да се снимци добијени употребом техничких средстава у целини или делимично препишу и опишу.

Сви сачињени снимци или заплењене пошиљке могу се користити у кривичном поступку као доказ, али само уколико су добијени поштовањем законом прописаних материјалноправних и формалноправних услова. У супротном, потребно је донети решење о издвајању записника о незаконито прикупљеним доказима из списка предмета и уништити их након правноснажно окончаног поступка, јер се на тако прикупљеним доказима не може заснивати судска одлука.

Оно што представља предуслов за примену ове посебне доказне радње прописано је у члану 168, ст.2 Законика о кривичном поступку: поштанска, телеграфска и друга предузећа, друштва и лица регистрована за преношење информација дужна су да државном органу који извршава наредбу омогуће спровођење надзора и снимања комуникације и да, уз потврду пријема, предају писма и друге пошиљке.

Тајним надзором и снимањем комуникација задире се у права приватности осумњиченог и пре покретања кривичног поступка, што је велика опасност по слободу и права човека, али је то данас неопходно за откривање појединих облика криминала, нарочито организованог криминала, који пред органе гоњења поставља све сложеније

здатке који се не могу решити без употребе савремених техничких средстава. Уколико се прибављање доказа овим средствима за потребе кривичног поступка врши под законом строго постављеним условима, на основу одлуке суда и уз ваљано организовану контролу, такви методи сами по себи не доводе у питање слободу и права грађана, а ни право на одбрану окривљеног будући да тако прибављени доказ није ни изнуђен, ни стечен обманом.¹²

4.1.2. Тајно праћење и снимање

Тајно праћење и снимање се може применити уколико су испуњени услови предвиђени чланом 161. ст. 1. и 2. Законика о кривичном поступку. Дакле, потребно је да постоје основи сумње да су учињена прописана тешка кривична дела и да не постоји могућност да се на други начин прикупе докази. Тајно праћење и снимање спроводе се: а) ради откривања контаката или комуникације осумњиченог на јавним местима или местима на којима је приступ ограничен или у просторијама, осим у његовом стану; б) због утврђивања идентитета лица или лоцирања неког лица или ствари. Није дозвољено спровести тајно праћење и снимање у стану осумњиченог због уставне гаранције неповредивости стана. Предмет тајног надзора и снимања могу бити она места или просторије за које је вероватно да ће осумњичени у њима бити, као и превозна средства за која је вероватно да ће их користити. Предмет ове доказне радње је непосредна усмена комуникација осумњиченог са другим лицима.

Радња се одређује наредбом судије за претходни поступак, на основу образложеног предлога јавног тужиоца. Наредба судије за претходни поступак мора да садржи: а) податке о осумњиченом; б) законски назив кривичног дела; в) разлоге на којима се заснива сумња; г) означавање просторија, места или превозног средства; д) овлашћење за улазак и постављање техничких уређаја за снимање; њ) начин спровођења, обим и трајање ове посебне доказне радње. Ову посебну доказну радњу извршавају полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција. Тајно праћење и снимање може трајати три месеца, с тим што се, уколико је то неопходно, ради даљег прикупљања доказа може продужити највише за три месеца. Међутим, уколико се ради о кривичним делима за које је посебним законом одређено да поступа јавно

¹²М. Грубач, Кривично процесно право – посебни део, Београд 2004, стр. 30

тужилаштво посебне надлежности (Тужилаштво за организовани криминал и Тужилаштво за ратне злочине), онда се трајање ове посебне доказне радње може продужити највише још два пута по три месеца. Када престану разлози за примену, мора престати и примена тајног праћења и снимања. За време спровођења тајног праћења и снимања, органи који извршавају наредбу дужни су да сачињавају одговарајуће дневне извештаје са свим прикупљеним снимцима, који се достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу, на њихов захтев. По завршетку спровођења, орган који је спровео радњу дужан је да судији за претходни поступак достави посебан извештај са свим доказима и прикупљеним снимцима. Извештај треба да садржи: а) време почетка и завршетка надзора; б) податке о службеном лицу које је спровело праћење и снимање; в) опис техничких средстава која су примењена; г) број и расположиве податке о лицима обухваћеним тајним праћењем и снимањем и д) оцену о сврсисходности и резултатима примене тајног праћења и снимања. Сав материјал који је добијен спровођењем тајног надзора и снимања биће достављен јавном тужиоцу.

4.1.3. Рачунарско претраживање података

Ова посебна доказна радња огледа се у рачунарском претраживању већ обрађених личних и других података и у њиховом упоређивању са подацима који се односе на осумњиченог и кривично дело. Услови који се морају испунити да би се ова радња применила предвиђени су чланом 161. ст. 1 и 2. Законика о Кривичном поступку.

Овом посебном доказном радњом могу се издвојити и „сравнити“ различите чињенице регистроване у полицијским и осталим базама података и евиденцијама: висина пријављеног пореза, „modus operandi“, проузроковање саобраћајног деликта или саучесништво у саобраћајној несрећи, прелазак границе, легитимисање и друге, које могу убрзати идентификацију извршилаца кривичних дела. На тај начин, издвојено лице улази у круг сумњивих лица за извршење кривичног дела, или га непостојање таквих чињеница, уз низ других разлога, може елиминисати као евентуалног извршиоца кривичног дела. Ова посебна истражна радња означава се као „растер потрага“, а њен назив долази од речи растер, што значи контролно обележје. Позитивна растер потрага користи се за утврђивање круга сумњивих лица, полазећи од одређених регистрованих карактеристика. Негативна растер потрага искључује из даље провере

одређено лице које није сумњиво.¹³ Ову посебну доказну радњу одређује судија за претходни поступак образложеном наредбом, донетом на основу образложеног предлога јавног тужиоца. Образложена наредба садржи: а) податке о осумњиченом; б) законски назив кривичног дела; в) опис података које је потребно рачунарски претражити и обрадити; г) означавање државног органа дужног да спроведе претрагу тражених података; д) обим и време трајања ове посебне доказне радње. Наредбу судије за претходни поступак извршава полиција, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, царинске, пореске или друге службе или други државни орган, односно правно лице које на основу закона врши јавна овлашћења. Рачунарско претраживање података може трајати највише три месеца, а због неопходности даљег прикупљања података може се изузетно продужити још највише два пута у трајању од по три месеца. Спровођење ове посебне доказне радње прекида се чим престану разлози за њену примену.

Након спровођења државни орган, односно правно лице доставља судији за претходни поступак извештај који садржи: податке о времену почетка и завршетка рачунарског претраживања података, податке који су претражени и обрађени, податке о службеном лицу које је спровело посебну доказну радњу, опис примењених техничких средстава, податке о обухваћеним лицима и резултатима примењеног рачунарског претраживања података. Судија за претходни поступак ће извештај доставити јавном тужиоцу.

4.1.4. Контролисана испорука

Контролисана испорука као посебна доказна радња представља једну врсту изузетка јер је једина посебна радња која се спроводи не по наредби суда, већ по наредби јавног тужиоца, и то: Републичког јавног тужиоца, Јавног тужиоца за организовани криминал или Јавног тужиоца за ратне злочине. Контролисана испорука састоји се у томе да се дозвољава да уз знање надлежних органа и под њиховим надзором, незаконите или сумњиве пошिल्ке: а) буду испоручене у оквиру територије Републике Србије; б) уђу на територију Републике Србије, пређу је или изађу са ње. Ова посебна доказна радња представља облик међународне правне помоћи у кривичним стварима и израз је

¹³С. Кнежевић, Кривично процесно право – општи део, Ниш 2015, стр. 337

сарадње различитих држава у спречавању конкретних међународних криминалних активности. Сврха ове радње је прикупљање доказа о транспорту незаконитих и сумњивих пошиљки, као и прикупљање података о осумњиченима за организацију и учешће у том транспорту.

Ову посебну доказну радњу спроводи полиција, али за то може бити овлашћен и неки други државни орган. Контролисана испорука спроводи се на основу принципа узајамности, у складу са потврђеним међународним уговорима којима се детаљније уређује њен садржај.

Након извршења радње полиција или други овлашћени државни орган дужан је да поднесе детаљан извештај јавном тужиоцу. Извештај треба да садржи следеће податке: а) о времену почетка и окончања контролисане испоруке; б) о службеном лицу које је спровело радњу; в) опис примењених техничких средстава; г) податке о обухваћеним лицима и резултатима ове посебне доказне радње. Да би се постигла ефикасност и сврха контролисане испоруке, у току њеног спровођења примењују се једновремено и друге посебне доказне радње: тајни надзор комуникације осумњичених или тајно праћење и снимање.

4.1.5. Прикривени иследник

Прикривениог иследника као посебну доказну радњу, уколико су испуњени услови одређени законом, одређује судија за претходни поступак на основу образложеног предлога јавног тужиоца. Примењује се ако се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано, док је у случају припремања кривичног дела неопходно да околности случаја указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност. За разлику од других посебних доказних радњи, прикривени иследник може се ангажовати за откривање и гоњење учинилаца кривичног дела организованог криминала или ратних злочина, али не и за откривање и гоњење учинилаца других посебно тешких кривичних дела изван оквира организованог криминала и ратних злочина.

Наредба судије за претходни поступак мора да садржи: а) податке о лицима и групи према којима се примењује; б) опис могућих кривичних дела; в) начин, обим, место и

трајање мере; г) дозволу за употребу техничких средстава за фотографисање, тонско, оптичко или електронско снимање, уколико одређује употреба техничких средстава. Трајање ове посебне доказне радње је најдуже годину дана, с тим што се, уколико је то потребно, трајање радње може продужити за најдуже шест месеци. Трајање радње на образложени предлог јавног тужиоца одређује судија за претходни поступак. Уколико престану разлози за примену ове посебне доказне радње, ангажовање прикривеног иследника престаје. Овде треба напоменути да је у члану 184, став 2 ЗКП-а наведено да у наредби (суда) може бити предвиђено да прикривени иследник може употребити техничка средства за фотографисање, као и тонско, оптичко или електронско снимање, дакле нема ограничења као у члану 166 ЗКП-а да снимање може да се врши само кад су у питању телефонски или други разговори коришћењем техничких средстава. То значи да је „озвучење лица“, тј. прикривеног иследника, могуће и ради снимања непосредних вербалних комуникација. Нема ограничења да се примена ових мера од стране прикривеног иследника (тонско, оптичко или електронско снимање) не односи на просторије које нису станови. То значи да прикривени иследник ове мере може применити не само ради „озвучења просторија“ која није стан, већ и за озвучавање станова уколико је овлашћено ушао у стан и технику за озвучење донео на себи.¹⁴

Прикривени иследник је овлашћено лице са промењеним идентитетом, тзв. легендом. Прикривеног иследника под псеудонимом или шифром одређује министар унутрашњих послова, директор Безбедносно-информативне агенције или директор Војнобезбедносне агенције, односно лице које они овласте. Тако да је прикривени иследник овлашћено службено лице органа унутрашњих послова, Безбедносно-информативне агенције или Војнобезбедносне агенције, а у случају потребе због посебних околности случаја, то може бити и друго лице и страни држављанин. Како би се остварила заштита идентитета ангажованог лица, надлежни органи могу изменити податке у базама података и издати личне исправе са измењеним подацима.

На основу чл. 186 ст. 1 Законика о кривичном поступку у току ангажовања прикривени иследник дужан је да подноси периодичне извештаје свом непосредном старешини. Након завршетка ангажовања старешина доставља извештај судији за претходни поступак извештај и сав прикупљени доказни материјал: фотографије, оптичке снимке, тонске или електронске снимке и друге прикупљене доказе. Сам

¹⁴М. Радисављевић, П. Тетковић, *op.cit.* стр. 188

извештај који подноси треба да садржи: а) време почетка и завршетка ангажовања прикривеног иследника; б) шифру или псеудоним прикривеног иследника; в) опис примењених поступака и техничних средстава; г) податке о лицима обухваћеним посебном доказном радњом; д) опис постигнутих резултата. Судија за претходни поступак извештај и сав доказни материјал доставља јавном тужиоцу.

Оно што је заједничко свим посебним доказним радњама јесте да је приликом спровођења истих, забрањено подстрекавање лица на вршење кривичних дела. Међутим, улога прикривеног иследника је специфична и захтева инфилтрирање и придобијање поверења чланова криминалне групе. Због тога мора да постоји адекватан приступ његовој кривици за кривична дела учињена у току ангажмана, па се вршење кривичних дела у овој ситуацији сматра поступањем у крајњој нужди, што искључује противправност таквог поступања.

У кривичном поступку прикривени иследник се изузетно може испитати као сведок, под шифром или псеудонимом. Странкама и браниоцу се не открива истоветност прикривеног иследника, а позивање се врши преко старешине, који својом изјавом потврђује истоветност прикривеног иследника. Можемо рећи да је ово једини случај анонимног сведочења у нашем праву, али се то на неки начин „исправља“ тиме што постоји законска одредба о немогућности заснивања судске одлуке искључиво или у одлучујућој мери на исказу прикривеног иследника.

4.2. Симуловани послови као посебна доказна радња

Симуловани послови као посебна доказна радња прописани су Закоником о кривичном поступку од 174. до 177. члана. Према Законику о кривичном поступку из 2001. године, “Сл. лист СРЈ” бр. 70/2001 и 68/2002, ова мера састојала се у: 1) пружању симулованих пословних услуга и 2) склапању симулованих послова. До измене је дошло ЗКП-ом из 2011. године и данас је на снази, тако да се симуловани послови могу одредити у облику: 1) симуловане куповине, продаје, симулованог пружања пословних услуга или 2) као симуловано давање или примање мита. Дакле, овом изменом је круг симулованих послова ограничен на симуловане послове куповине, продаје, примања и давања мита. На овај начин ограничена је примена ове посебне доказне радње за многе животне ситуације које могу довести до потребе за склапањем разних врста

симулованих послова. Међутим, како облик „пружање симулованих услуга“ није тачно прецизиран и дефинисан, можемо рећи да би се управо овде могле подвести различите животне ситуације које се јављају у пракси. Кроз ову посебну доказну радњу омогућава се да иначе нелегална активност постане ad hoc легална, али управо због ове специфичности, она никада не сме попримити рутински карактер у раду органа овлашћених да је примењују.¹⁵ Специфичност ове доказне радње јесте у томе што је посебно погодна за откривање и доказивање кривичних дела која спадају у тзв. консесуални криминал¹⁶

Радња се може одредити уколико су испуњени материјалноправни и формалноправни услови. Материјалноправни услови односе се на постојање основа сумње да је лице, према коме се одређује спровођење радње учинило дело организованог криминала, међународни злочин или неко од других тешких дела предвиђених чланом 162 ЗКП-а и да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Такође, примена радње може се одредити и према лицу за које постоје основи сумње да припрема извршење неког од наведених кривичних дела, уколико се на основу околности утврди да се она не би могла открити, спречити или доказати или би то изазавало несразмерне тешкоће или велику опасност. Формалноправни услови за примену симулованих послова као посебне доказне радње односе се на постојање писменог и образложеног предлога јавног тужиоца и образложене наредбе судије за претходни поступак.

Радњу симулованог учествовања у пословима одређује образложеном наредбом судија за претходни поступак на образложени предлог јавног тужиоца. Образложење предлога јавног тужиоца треба да укаже на околности из којих произлази испуњеност општих услова за одређивање посебних доказних радњи и на неопходност предузимања ове доказне радње у конкретном случају. У предлогу се наводе расположиви подаци за осумњиченог и прецизира симулована радња чије одређивање јавни тужилац предлаже.¹⁷ Наредба којом судија за претходни поступак одређује спровођење симулованих послова, на основу наредбе јавног тужиоца, садржи: а) податке о

¹⁵ А. Милић, Специфичности кривичноправног процесуирања кривичних дела организованог криминала; У: Билтен Окружног суда у Београду, бр. 78, Београд 2008, стр. 101

¹⁶ Д. Суботић, Посебне доказне радње, Београд 2013, стр. 136

¹⁷ Г. Илић, Правни оквир и пракса примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података у Републици Србији, Београд 2015, стр. 12

осумњиченом; б) законски назив кривичног дела; в) разлоге на којима се заснива сумња; г) начин спровођења, снимања и документовања; д) обим и трајање посебне доказне радње.

Временско трајање симулованих послова као посебне доказне радње ограничено је на три месеца. Трајање радње може се продужити за још три месеца уколико је то неопходно ради даљег прикупљања доказа. Уколико је ова радња одређена због кривичних дела за која поступају јавна тужилаштва посебне надлежности (Јавно тужилаштво за организовани криминал и Јавно тужилаштво за ратне злочине), трајање се може продужити још два пута по три месеца. Наравно, радња се мора прекинути чим престану разлози за њену примену.

Симуловане послове могу закључити овлашћена лица полиције, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција, али се извршење ове радње може поверити и неком другом овлашћеном лицу уколико је то неопходно. Службе и овлашћени орган који споведе радњу дужани су да сачињавају дневне извештаје, које са прикупљеним снимцима и доказима достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу на њихов захтев. Симулована продаја, куповина или пружање услуга радње су које могу имати обележје кривичног дела, док симуловано примање и давање мита јесу кривична дела. Да би спровођење ове радње имало смисла, овлашћено лице које је спроводи мора бити ослобођено од кривичне одговорности. Зато је чланом 176 ставом 2 ЗКП-а прописано да овлашћено лице које закључује симуловани посао не чини кривично дело, ако је радња коју предузима кривичним законом предвиђена као радња кривичног дела. Међутим ставом 3 истог члана забрањено је и кажњиво подстрекавање другог лица на извршење кривичног дела. Ову одредбу треба разумети тако да овлашћеном лицу није дозвољено да у контакту са осумњиченим подстиче осумњиченог да према њему учини радњу која има обележја кривичног дела (нпр. да нуди мито осумњиченом или да тражи да од њега купи дрогу). Овлашћено лице могло би само да доведе себе у околности у којима би на иницијативу осумњиченог симуловано учествовало у послу. Овако схваћена, поменута одредба искључује иницијални допринос овлашћеног лица да дође до извршења кривичног дела. У том смислу, треба узети у обзир да ни радњом помагања која би била извршена на иницијативу осумњиченог овлашћено лице не би било саучесник у извршењу

кривичног дела.¹⁸

Након спроведене радње органи, тј. овлашћена лица која извршавају наредбу, дужни су да поднесу извештај који достављају судији за претходни поступак. Заједно са извештајем, он доставља и целокупну документацију о предузетој посебној доказној радњи, оптичке, тонске или електронске записе и друге прикупљене доказе. Извештај који овлашћено лице подноси мора да садржи: а) време закључења симулованих послова; б) податке о лицу које је симуловане послове закључило, осим ако је то учинио прикривени иследник; в) опис техничких средстава која су примењена; г) број и расположиве податке о лицима укљученим у закључење симулованих послова. Извештај и сав доказни материјал судија за претходни поступак доставља јавном тужиоцу.

Прикупљени доказни материјал се мора уништити и неће се користити уколико: а) јавни тужилац не покрене кривични поступак у року од шест месеци; б) јавни тужилац изјави да неће користити доказни материјал у поступку или в) изјави да неће захтевати покретање кривичног поступка против осумњиченог. У том случају, судија за претходни поступак доноси решење о уништењу материјала и сав материјал се уништава искључиво под надзором судије за претходни поступак, о чему се сачињава записник.

Уколико се приликом спровођења ове радње дође до „случајног налаза“, односно прикупе се докази, подаци, снимци и сл, који се односе на неко друго кривично дело, а не на дело због ког је издата наредба или се односе на другог учиниоца, овако прикупљени материјал се не може користити уколико се он односи на кривично дело за које се по закону може предузети ниједна посебна доказна радња.

На основу прегледа свих посебних доказних радњи можемо рећи да је још једна карактеристика симулованих послова и прикривеног иследника та да лица која су овлашћена за њихово спровођење долазе у контакт са лицима за које постоје основи сумње да су учинили одређено кривично дело или за које постоје основи сумње да планирају извршење одређеног кривичног дела. Код симулованих послова овлашћено лице закључује симуловану продају, куповину или пружање пословних услуга или врши симуловано давање или примање мита са лицима за које постоје основи сумње да је извршило одређено кривично дело или планира његово извршење. Прикривени

¹⁸Ibid, 12-15

иследник се са промењеним идентитетом инфилтрира у одређене криминалне групе ради прикупљања информација које могу користити за откривање, разјашњење и спречавање кривичних дела и на тај начин он долази у непосредан контакт са припадницима криминалних група, са лицима за које постоје основи сумње да су извршили одређено кривично дело.

Међутим, досадашња пракса Тужилаштва за организовани криминал показала је да се у одређивању примене посебне доказне радње закључивања симулованих послова повлачи са собом и ангажовање прикривеног иследника, пре свега ради заштите идентитета и због сигурности лица које је ушло у склапање симулованих послова. До ове праксе дошло се због тога што, уколико би се симуловани послови закључивали на право име и презиме неког физичког лица, то би угрозило физичко лице, јер би због послова који су криминалног карактера касније трпело последице у приватном животу иако је сам симуловани посао закључен на основу одобрења суда и у свему у складу са законом. Тако би лице можда имало потешкоћа да добије кредит од банке или било коју другу услугу.

Тужилаштво за организовани криминал поступило је на овај начин у предмету тужилаштва Стр. Пов.бр. 71/11, подносећи захтев у коме је од суда тражило да симуловане послове закључују прикривени иследници, чије су легенде наведене у захтеву, што је Виши суд у Београду, Посебно одељење, уважио и донео наредбу Пов. По1 бр. 1214/11 од 17.11.2011. године којом је одобрено склапање симулованих правних послова од стране прикривених иследника, на основу чега су успешно прикупљени докази и покренут је кривични поступак против осумњичених. Проблем који се јавио у пракси везан за примену симулованих послова односио се и на питање како поступити са новцем који је пренет од стране привредних друштава организованих криминалних група на рачуна симулованих привредних друштава. Овај проблем пракса је решила тако што је новац одузиман на основу чл. 92 ст. 2 КЗ-а, као имовинска корист прибављена кривичним делом од правног лица на које је пренесена без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности.¹⁹

¹⁹М. Радисављевић, П. Тетковић, *op.cit.* стр. 181-182

V КОНТРОЛА ПРИЛИКОМ СПРОВОЂЕЊА СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА КАО ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ

Када већ допушта минимум ограничења људских права, Устав обавзује све државне органе, а нарочито судове да у оваквим поступцима поступају нарочито опрезно и са нарочитом пажњом. Захтева се да се води рачуна о праву које се ограничава, о важности сврхе ограничења, о природи и обиму, о сразмери ограничења са сврхом и о томе да ли постоји могућност да се у сваком тренутку то ограничење замени, односно постигне неким мањим ограничењем. Из овога произлази да је улога суда у односу на остале државне органе пресудна, али и динамична, и то од момента одлуке којом се дозвољава примена мера, током мера и након њиховог престанка.²⁰ Када говоримо о судском надзору, у овом делу ћемо детаљније обрадити ту тему. Дакле, постоји судска контрола пре почетка њихове примене-*ex ante*, за неке посебне доказне радње постоји контрола у току њихове примене и на крају контрола након њихове примене- *post festum*.

Ex ante контрола врши се приликом одлучивања о примени посебних доказних радњи. Судија за претходни поступак наредбом одређује спровођење већине посебних доказних радњи. Наредба се доноси на основу предлога јавног тужиоца. Изузетак представља контролисана испорука, код које одлуку о спровођењу доноси јавни тужилац .

Судска контрола која се спроводи у току примене посебних доказних радњи постоји када су у питању следеће посебне доказне радње: тајни надзор комуникације, тајно праћење и снимање и закључивање симулованих послова. Контрола се састоји у дневним извештајима о току спровођења који су органи који спроводе наведене радње дужни да састављају. Дневни извештаји треба да садрже сав материјал, снимке и доказе који су прикупљени. Извештаји се достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу на њихов захтев.

Post festum, тј. контрола након спроведене посебне доказне радње, огледа се у извештајима који су органи који спроводе радње дужни да доставе судији за претходни поступак, са прикупљеним материјалом до кога су органи дошли приликом спровођења

²⁰В. Миричић, Улога судова у примени посебних мера од стране различитих државних установа; У: Демократски надзор над применом посебних овлашћења, Центар за цивилно војне односе 2008, стр. 105-106

радње.

Табела 1. Приказ предвиђених врста контроле за сваку посебну доказну радњу појединачно.

POST FESTUM КОНТРОЛА	КОНТРОЛА У ТОКУ ПРИМЕНЕ	EX ANTE КОНТРОЛА	ПОСЕБНА МЕРА
да	Да	Да	Тајни надзор комуникације
да	Да	Да	Тајно снимање и праћење
да	Да	Да	Закључивање симулованих послова
да	Не	Да	Рачунарско претраживање података
да	Не	Врши је само тужилац	Примена контролисане испоруке
да	Не	Да	Ангажовање прикривеног иследника ²¹

Поред судског надзора, постоји још и надзор који врше Народна скупштина и Заштитник грађана и Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.

Заштитник грађана контролише рад државних органа овлашћених за примену посебних доказних радњи, ради заштите и унапређења људских права. Поступак контроле покреће по притужби грађана или на сопствену иницијативу. Током контроле

²¹ www.presluskivanje.bezbednost.org

има право да оствари приступ просторијама органа управе – па тако и просторијама служби безбедности – и да добије све податке значајне за контролу, која укључује и податке означене највишим степеном тајности (државна тајна).²² С обзиром на своја широка овлашћења, Заштитник грађана је једини контролни орган који може да надзире примену мера које су у току. Како би ова своја овлашћења могао да оствари, претходно пролази просебну безбедносну проверу за приступ подацима који су означени највећим степеном поверљивости – „државна тајна“.

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности такође контролише рад државних органа, како не би дошло до повреде права загарантованих Уставом Републике Србије. Он надзире спровођење Закона о заштити података о личности и уколико уочи злоупотребе до којих се дошло приликом прикупљања података указује на њих. Повереник може да покрене надзор на основу сазнања до којих је дошао по службеној дужности, од подносиоца жалбе или трећег лица. Надзор врше овлашћена лица – инспектори.

Народна скупштина такође врши надзор над применом посебних доказних радњи. Она то чини првенствено са циљем уочавања неправилности, систематских неправилности, као и предлагања нових решења, којима би се могао побољшати начин примене посебних доказних радњи. Правни основ за вршење парламентарног надзора над радом служби безбедности је Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије (ЗОУСБ), који је усвојен 2007. године. Законом се формирају одбори, помоћу којих се и врши парламентарни надзор, одређују њихове надлежности и овлашћења. То су: Одбор за контролу служби безбедности и Одбор за одбрану и унутрашње послове.

Одбор за контролу служби безбедности надзире рад Безбедносно-информативне агенције, Војнобезбедносне агенције и Војнообавештајне агенције. Одбор за контролу служби безбедности има овлашћења да надзире законитост примене посебних доказних радњи.²³ Одбор има експлицитно овлашћење да надзире законитост примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података. Он утврђује чињенице о уоченим незаконитостима или неправилностима у раду служби и њихових припадника и о томе доноси закључке. Чланом 17 Закона о основама уређења служби безбедности

²²Члан 21 Закона о заштитнику грађана, Службени гласник РС бр.79/2005 и 54/2007

²³Члан 16 Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије, Службени гласник РС бр. 116/2007 и 72/2012

Републике Србије прописано је да је директор служби безбедности дужан да се одазове на позив Одбора за седницу или упути свог заменика уколико је спречен, односно овлашћеног представника. Директор службе безбедности најмање једном у току редовног заседања Народне скупштине подноси Одбору извештај о раду службе – редовни извештај. Такође, директор службе безбедности поноси извештај Одбору и по потреби или на захтев Одбора – ванредни извештај.²⁴ Поред редовних и ванредних извештаја, постоји још један вид вршења надзора, и то непосредног надзора. То су надзорне посете приликом којих чланови Одбора за контролу службе безбедности имају право да обиђу просторије и остваре увид у документацију и затраже податке о раду службе. Закон експлицитно набраја коју врсту података народни посланици не могу да добију. Одбор за контролу служби безбедности има обавезу да разматра представке грађана у вези са радом служби безбедности и да предлаже мере за њихово решавање.²⁵

Одбор за одбрану и унутрашње послове надзире рад Министарства унутрашњих послова, односно рад Дирекције полиције. За разлику од Одбора за контролу служби безбедности, овај Одбор нема експлицитну надлежност да надзире употребу посебних мера током рада полиције, тачније током рада Управе криминалистичке полиције. Он, међутим, има надлежност да разматра сва питања из области унутрашњих послова, што свакако укључује и примену посебних радњи.²⁶ Надзор се огледа у обавези Министарства унутрашњих послова да Одбору доставља извештаје о раду Министарства и о стању безбедности, а такође они морају достављати и ванредне извештаје о раду Министарства на захтев Одбора, што укључује и примену посебних доказних радњи.

VI СУБЈЕКТИ СПРОВОЂЕЊА СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА

Специјалне истражне методе, тј. посебне доказне радње, сличне су методама рада обавештајних служби, због чега је неопходно разграничити ове методе. Посебне доказне радње спроводе полиција и службе безбедности према наредби суда, а на

²⁴Ibid. члан 18

²⁵П. Петровић, Посебне мере тајног прикупљања података, Водич за надзор Београд 2015, стр. 53

²⁶Ibid

предлог јавног тужиоца, а циљ је прикупљање доказа за потребе вођења кривичног дела поступка који се односи на припрему или већ извршено кривично дело. Са друге стране, циљ тајног прикупљања података од стране служби безбедности јесте заштита од делатности страних обавештајних служби, терориста и других активности које су усмерене ка виталним националним интересима.

6.1. Безбедносно-информативна агенција

Транформисањем Ресора државне безбедности (РДБ) у посебну агенцију настала је Безбедносно-информативна агенција (БИА). Безбедносно-информативна агенција формирана је 27. јула 2002. године ступањем на снагу Закона о Безбедносно-информативној агенцији. Овим законом по први пут су у савременој историји цивилни безбедносно-обавештајни послови издвојени из Министарства унутрашњих послова. Чланом 2 Закона о безбедносно-информативној агенцији одређени су послови које Агенција обавља, и то: заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије; истраживање, прикупљање, обраду и процену безбедносно-обавештајних података и сазнања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима, као и друге послове одређене законом. Радом Агенције руководи директор, кога поставља и разрешава Влада. Агенција у обављању послова из своје надлежности примењује одговарајуће оперативне методе, мере и радње, као и одговарајућа оперативно-техничка средства којима се обезбеђује прикупљање података и обавештења ради отклањања и спречавања делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије, угрожавања безбедности у земљи и у вези с тим, предузима друге потребне мере и радње на основу закона и прописа донетих у складу са законом. Безбедносно-информативна агенција превентивно примењује мере тајног прикупљања података, тј. примењује мере ради предупредивања претњи по националну безбедност, али и ради процесуирања кривичних дела пред судовима.

6.2. Војнобезбедносна агенција

Војнобезбедносна агенција (ВБА) настала је 2002.године, реформом некадашње Контраобавештајне службе (КОС). Надлежна је за безбедносну и контраобавештајну заштиту Министарства одбране и Војске Србије у оквиру које обавља безбедносне, контраобавештајне и остале послове од значаја за одбрану Републике Србије. У безбедносне послове спадају: а) безбедносна заштита снага, објеката, средстава и активности; б) безбедносна заштита тајних података; в) персонална безбедност (безбедносна провера лица и издавање безбедносних сертификата за лица којима је приступ тајним подацима потребан ради обављања функције или радних дужности у ВБА и ВОА); г) индустријска безбедност; д) безбедносна заштита информационо-телекомуникационих система и криптозаштите; њ) безбедносна заштита других субјеката система одбране и е) остали послови и задаци безбедносне одбране.

Контраобавештајни задаци су: а) открива, прати и онемогућава обавештајно деловање, субверзивне и друге активности страних држава, страних организација, група или лица усмерених против Министарства одбране и Војске Србије; б) открива, прати и онемогућава унутрашњи и међународни тероризам, екстремизам и друге облике организованог насиља усмерених против Министарства одбране и Војске Србије; в) открива, истражује и прикупља доказе за кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, кривична дела организованог криминала, кривично дело прања новца, као и кривична дела корупције (злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, примање мита и давање мита) и ако нису резултат деловања организоване криминалне групе, унутар Министарства одбране и Војске Србије; г) открива, истражује и прикупља доказе за кривична дела којим се угрожавају тајни подаци и кривична дела против безбедности рачунарских података, прописана Кривичним закоником, законом којим се уређује тајност података, као и другим законима када су наведена кривична дела усмерена против Министарства одбране и Војске Србије; д) планира организује и спроводи контраобавештајну заштиту лица, објеката, активности и тајних података министарства одбране и Војске Србије; њ) планира, организује и спроводи контраобавештајну заштиту лица, објеката, активности и тајних података Министарства одбране и Војске Србије; е) прикупља, анализира,

обрађује и процењује контраобавештајне податке из своје надлежности; ж) обавља и друге контраобавештајне послове и задатке.²⁷

Мере тајног прикупљања података ВБА примењује превентивно, али и ради процесуирања кривичних дела почињених унутар Министарства одбране и Војске Србије пред судовима. ВБА је овлашћена да примењује мере тајног прикупљања података према запосленима у Министарству одбране и припадницима Војске Србије. Када ВБА током вршења послова и задатака из своје надлежности оцени да би посебне мере требало применити и према другим лицима, дужна је да о томе одмах обавести Безбедносно-информативну агенцију или полицију са којом заједно утврђује начин даљег поступања.

6.3. Полиција

Полиција је најприметнији део државне власти који је одговоран за одржавање безбедности у друштву. Она представља државни орган који међу првима реагује на извршено кривично дело и на основу обавеза које проистичу из закона и других аката, предузима све неопходне мере у циљу проналажења и хватања учинилаца и обезбеђења доказа за успешно вођење кривичног поступка. Због сложености истрага дела организованог криминала и других тешких кривичних дела, од полиције се захтева да у току рада задире у права појединаца на приватност и задире у приватни и породични живот, дом и преписку. У данашње време је рад полиције више него раније заснован на тајном прикупљању, обради и употреби података ради сузбијања безбедносних претњи. Полиција има законску могућност да примењује посебне мере за тајно прикупљање података у случају да није могуће другачије сузбити, открити и доказати кривично дело. У полицији у Србији постоји неколико организационих целина које могу да тајно истражују: Управа криминалистичке полиције, Сектор унутрашње контроле полиције и Одељење за послове безбедности у Кабинету министра унутрашњих послова.

6.3.1. Управа криминалистичке полиције

Управа криминалистичке полиције прати и процењује стање криминалитета на целој

²⁷Члан 6 Закона о војнобезбедносној агенцији и војнообавештајној служби Службени гласник РС бр.88/2009, 55/2012, одлука УС и 17/2013

територији Републике Србије, координира рад подручних полицијских управа на сузбијању криминалитета, пружа им неопходну стручну помоћ, а по потреби непосредно учествује у расветљавању најтежих и најсложенијих кривичних дела. Управа криминалистичке полиције одговорна је за стање и организовање послова на откривању и сузбијању свих облика организованог криминалитета, за превенцију и сузбијање осталих облика криминалитета. Ова управа планира и организује благовремено информисање и извештавање и координацију рада свих организационих јединица унутар управе, затим спроводи и организује обавештајне и контраобавештајне послове. Посебна активност ове управе огледа се у надзору и контроли законитости рада основних, унутрашњих, подручних и других организационих јединица МУП-а.²⁸

6.3.2. Сектор унутрашње контроле полиције

Сектор унутрашње полиције врши контролу рада Полиције и свих запослених у Министарству, нарочито у погледу поштовања и заштите људских и мањинских права и слобода при извршавању службених задатака и примени полицијских овлашћења, односно при вршењу послова из свог делокруга. Сектор унутрашње контроле предузима мере и радње у складу са законом којим се уређује кривични поступак на откривању и сузбијању кривичних дела корупције и других облика коруптивног понашања, као и других кривичних дела полицијских службеника и других запослених у Министарству, извршених на раду или у вези са радом.²⁹ Припадници Сектора имају право да примењују сва полицијска овлашћења, укључујући и посебне мере за тајно прикупљање података.

6.3.3. Одељење за послове безбедности

Одељење за послове безбедности постоји у оквиру Кабинета министра унутрашњих послова. Послови који су поверени овом одељењу су да безбедносно штити МУП и тајне податке, приликом чијег обављања Одељење може примењивати оперативне

²⁸ Д. Субошић, Организација и послови полиције, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2010, стр. 75

²⁹ <http://prezentacije.mup.gov.rs/sukp/sukp.htm?OpenPage>

методе предвиђене Закоником о кривичном поступку и Законом о полицији, а такође и посебне мере за тајно прикупљање података. Циљ оваквог деловања је да се обезбеди сигурност лица, полицијских службеника и одређених објеката. Безбедносна заштита подразумева употребу мера контраобавештајне службе како би се онемогућиле терористичке, екстремистичке, обавештајне и друге субверзивне делатности страних обавештајних служби, организација и лица усмерених на угрожавање министра унутрашњих послова.

VII ПРАКСА У ПРИМЕНИ СИМУЛОВАНИХ ПОСЛОВА КАО ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ

Поводом шест година од функционисања Специјалног тужилаштва за организовани криминал, саопштено је да у периоду од 2003. до 2009. године није било предмета у којима је коришћено склапање симулованих послова. На 48. саветовању Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу које је одржано 2011. године, наведено је да су у последње време у пракси Тужилаштва за организовани криминал забележена два случаја у којима је коришћена посебна доказна радња симуловани послови ради прикупљања доказа. Разлог овоме је, сматра се, начин на који је ова радња била дефинисана у члану 504. Законика о кривичном поступку од 2001. године, који је измењен 2011. године. Сам назив - мере склапање симулованих послова и пружање симулованих правних послова, упућивао је на разлику између пословних услуга и правних послова, али је нејасно у чему се та разлика састојала. Постављало се питање да ли правни послови обухватају пословне услуге. Према Миљку Радисављевићу, највећи проблем стварала је формулација правни послови, при чему је одредница правни погрешно тумачена као законом дозвољени послови. Међутим, примена ове посебне доказне радње не може се посматрати у светлу законом дозвољеног поступања, те је било неопходно променити сам назив радње. Тако је изменом Законика о кривичном поступку 2011. године промењен и назив радње у симуловане послове, а пружање пословних услуга само је један од облика ове посебне доказне радње.

У пракси последњих година, у случајевима у којима је примењена радња симуловани послови, браниоци окривљених истицали су захтев за заштиту законитости сматрајући да су докази који су прикупљени њеном применом недозвољени. Један од таквих

примера је и следећи: у једној пресуди Врховни касациони суд суочио се са наводима браниоца из захтева за заштиту законитости, по којима се пресуде заснивају на симулованом послу као недозвољеном доказу. Бранилац је, наиме, сматрао да се радња симулованог посла није могла спроводити у конкретном поступку, јер је „сарадник полиције“ – отац окривљеног, полицији доставио синовљев мобилни телефон, чиме је тај телефон ставио у службу симулованог правног посла, будући да су са тог телефона радници слали СМС поруке окривљеном. Дакле, према ставу одбране „преткривични поступак је спроведен и инициран од стране радника криминалистичке полиције, а на основу прибављања доказа кроз спровођење радњи симулованог правног посла“ иако није било услова за примену ове посебне доказне радње. Врховни касациони суд је наводе одбране оценио као неосноване. По налажењу Врховног касационог суда, побијане пресуде не заснивају се на доказима на којима се по одредбама ЗКП-а не могу заснивати, односно у редовном кривичном поступку није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438, става 2, тачке 1 ЗКП-а. Суд је закључио да је захтев за заштиту законитости неоснован, не упуштајући се у оцену дозвољености доказа са становишта могућег навођења окривљеног да изврши кривично дело, нити са становишта симулованог учествовања овлашћених службених лица полиције у купопродаји опојних дрога.³⁰

VIII СИМУЛОВАНИ ПОСЛОВИ КАО ПОСЕБНА ДОКАЗНА РАДЊА У ЗЕМЉАМА У РЕГИОНУ

У овом делу рада указаћемо на законодавство земаља у региону, тј. земаља који су некада чиниле СФРЈ, начин на који оне уређују посебне доказне радње, нарочито симуловане послове као једне од њих. Даћемо одговоре на питања које су посебне доказне радње предвиђене, ко доноси одлуку о спровођењу радње, а ко исту спроводи, временско трајање исте, коришћење података и доказа који се на овај начин прикупе, као и њихово уништавање уколико се не користе у поступку.

8.1. Босна и Херцеговина

На основу измене и допуне Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине,

³⁰Пресуда Врховног касационог суда Кзз 488/2014 од 22.05.2014

објављене у „Службеном гласнику“ бр. 58/08, могу бити предузете следеће посебне доказне радње: а) надзор и техничко снимање телекомуникација; б) приступ компјутерским системима и компјутерско претраживање података; в) надзор и техничко снимање просторија; г) тајно праћење и техничко снимање особа, транспортних средстава и предмета који стоје у вези са њима; д) коришћење прикривених иследника и коришћење информатора; њ) симуловани и контролисани откуп предмета и симуловано давање откупнине и е) надзирани превоз и испорука предмета кривичног дела.³¹

Законом су су такође одређена и кривична дела за која се могу одредити и применити посебне доказне радње, и то таксативном методом. Одређена су чланом 117 ЗКП БиХ, а то су следећа кривична дела: а) против интегритета Босне и Херцеговине; б) против човечности и вредности заштићених међународним правом; в) тероризам и г) за дела за која се према закону може изрећи казна затвора од три године или тежа казна.

Начела на којима је заснован систем примене посебних истражних радњи јесу: а) неопходност; б) одлука суда; в) постојање основа сумње у вези са кривичним делом; г) законски каталог кривичних дела; њ) одређеност и врста мере и е) временска ограниченост.

У праву Босне и Херцеговине посебна истражна радња која је предмет рада носи назив симуловани откуп предмета и симуловано давање. Можемо рећи да се ова посебна истражна радња састоји од две различите радње: а) симулованог откупа предмета, где полицијски службеник или друго лице купује предмете који су резултат неког кривичног дела или су намењени за извршење неког кривичног дела или су на било који начин повезани са кривичним делом. Ова радња је од значаја код доказивања кривичних дела неовлашћеног промета опојним дрогама, кријумчарење оружја, експлозива, аутомобила и фалсификовања новца; б) симуловано давање мита - ову радњу треба користити при откривању кривичних дела корупције. Код ових кривичних дела доказивање представља тешкоће органима гоњења, јер се радња извршења тих кривичних дела по правилу одвија између два лица. За спровођење ове радње потребно је да полицијски орган припреми друго лице за предузимање радње, тако што ће му на пример, дати означене новчанице за подмићивање.

Приликом спровођења радње мора се водити рачуна о томе да се осумњичена особа

³¹Члан 116 Закона о кривичном поступку Републике БиХ Службени гласник бр. 58/08

не наводи на извршење кривичног дела. На основу члана 118 ЗКП-а радња се спроводи на основу наредбе судије за претходни поступак. Наредба се доноси на основу предлога јавног тужиоца, који мора бити образложен. Предлог јавног тужиоца мора садржати лице против кога се радња предузима, основе сумње, разлоге за предузимање радње и остале битне околности које захтевају предузимање радње, навођење назива радње, начин извођења, обим и трајање радње. Сама наредба има исту садржину као и предлог тужиоца. У случају да се не може добити писана наредба, а постоји опасност од одлагања спровођења радње, суд ће донети усмену наредбу, али уз обавезу да у року од 24 сата донесе и писану наредбу. Уколико престану да постоје разлози због којих је одобрено спровођење радње, суд је дужан да без одлагања донесе наредбу о престанку спровођења радње. Што се тиче временског трајања ове радње, она представља једнократни акт, док захтев за сваку наредну радњу против истог лица мора садржати разлоге који оправдавају њену употребу.

Након што је радња спроведена, све информације и податке добијене предузетом радњом, лице које је радњу спровело предаје јавном тужиоцу. Јавни тужилац, подноси писани извештај о спроведеној радњи, судији за претходни поступак. На основу извештаја, судија врши контролу да ли је радња спроведена у оквиру његове наредбе. Сви докази који су прикупљени овом радњом, могу се користити у кривичном поступку, а само лице које је учествовало у спровођењу радње, полицијски службеник или неко друго лице, може бити саслушано као сведок о току спровођења радње.

Према члану, уколико тужилаштво одустане од кривичног гоњења, информације и докази морају се уништити под надзором судије за претходни поступак, о чему ће се направити посебан записник. Лице против кога је наређено спровођење радње биће обавештено о спровођењу радње.

Чланом 120 ЗКП-а, уређено је да, уколико се приликом спровођења радње дође до „случајног налаза“, тј. до информација о неком другом кривичном делу за које се такође може спровести посебна доказна радња, онда се случајни налази у односу на то откривено кривично дело могу користити за кривично гоњење. Међутим, уколико се односе на кривично дело у односу на које се не би могла спровести посебна истражна радња, не могу се користити. Сви подаци и докази до којих се дошло без судске наредбе или ван оквира наредбе не могу се користити и суд на њима не може заснивати своју одлуку.

8.2. Хрватска

Посебне истражне радње предивђене чланом 332 Закона о кривичном поступку јесу: а) надзор и техничко снимање телефонских разговора и других комуникација на даљину; б) пресретање, прикупљање и снимање рачунарских података; в) улазак у просторије ради спровођења надзора и техничко снимање просторија; г) тајно праћење и техничко снимање лица и предмета; д) употреба прикривених иследника и поузданика; њ) симулована продаја и откуп предмета и симуловано давање и примање мита; е) пружање симулованих пословних услуга или склапање симулованих правних послова и ж) контролисана испорука.³²

Спровођење посебних доказних радњи симулована продаја и откуп предмета и симуловано давање и примање мита, као и пружање симулованих послова или склапање симулованих правних послова је супсидијарног карактера. Спровешће се уколико је доказивање кривичних дела на други начин немогуће или могуће само уз велике потешкоће. Такође, потребно је и да постоје основи сумње да је одређено лице починило кривично дело и да је за то дело дозвољено спровођење посебних доказних радњи. (чл. 332 ЗКП-а).

Симулована продаја и откуп предмета, као и симуловано примање и давање мита, за циљ имају прибављање предмета који потичу из кривичног дела или су намењени извршењу кривичног дела, односно омогућавање затицања особе у извршењу кривичног дела кроз симуловано преузимање мита. Приликом спровођења симуловане продаје предмета могу се користити предмети који су привремено одузети на основу одредби ЗКП-а, као и предмети који су трајно одузети на основу правоснажне пресуде суда. Уколико приликом спровођења симуловане продаје предмета дође до оштећења, уништења или трајног отуђења предмета, поступа се по одредбама посебних прописа за накнаду штете, док новчана средства која су прикупљена применом симуловане продаје или симулованог примања мита постају средства државног буџета.³³ Пружање симулованих правних услуга или склапање симулованих правних послова састоји се у оснивању правних лица која пружају симуловане услуге или склапају симуловане правне послове уз прикривање идентитета особа, власништва над стварима и правним

³²Члан 332 Закона о кривичном поступку Републике Хрватске Службени гласник бр. 145/13

³³С. Глушчић, Посебне доказне радње, Полиција и сигурност, број 3, Загреб 2012, стр. 563

лицима. Средства за пословање правних лица која су основана ради пружања симулованих пословних услуга обезбеђују се из посебно намењених средстава полиције или јавног тужилаштва, а новчана средства прикупљена приликом симулованог пружања услуга или симулованог склапања правних послова постају средства државног буџета, а предмети власништво Републике Хрватске којим се користи Министарство унутрашњих послова. Уз одобрење јавног тужилаштва, средства и предмети могу се користити за подмирење трошкова правних лица која пружају симуловане услуге. Штета настала трећим лицима приликом пружања симулованих услуга или приликом склапања симулованих послова надокнадиће се на основу одредби посебних прописа о накнади штете.³⁴

Чланом 332 ЗКП-а прописано је да се радња спроводи налогом суца истраге, који се доноси на основу писаног и образложеног захтева јавног тужиоца. Међутим, у одређеним случајевима, уколико постоји опасност од одлагања и када јавни тужилац сматра да неће на време набавити налог суца истраге, сам јавни тужилац може донети налог за спровођење радње симулованих послова за период од 24 сата. Он је дужан да у року од осам сати од издавања налога, образложени налог достави суцу истраге. Судија након примања налога одлучује да ли су испуњени услови за издавање налога; уколико се не слаже са спровођењем посебне доказне радње, одлуку ће донети веће, које је дужно да одлуку донесе у року од дванаест сати од примања захтева. Уколико веће не одобри налог, решењем ће се наложити да се одмах обустави спровођење радње и да се сви прикупљени подаци предају судцу истраге, који ће их уништити. Постоји могућност да јавни тужилац затражи образложеним захтевом и да се настави спровођење посебне доказне радње, о чему ће одлучити судца истраге односно веће. Радња траје три месеца, а на предлог јавног тужиоца а по одлуци суда истраге, може бити продужена за још три месеца, уколико је то потребно.

Посебну истражну радњу спроводе припадници полиције. На захтев јавног тужиоца они су дужни да сачињавају дневне извештаје о предузетој посебној доказној радњи, са оптичким, тонским и другим доказима. Након спровођења радње припадници полиције сачињавају извештај за јавног тужиоца и суца истраге, у коме се наводи: временски почетак и завршетак радње, број и идентитет особа обухваћених радњом. Током трајања радње, јавни тужилац и суд по службеној дужности пазе на постојање разлога

³⁴Ibid.

због којих је одређено спровођење ове посебне доказне радње, у случају да разлози престану, престаје и спровођење радње.

Сав прикупљени материјал, снимци, документи и предмети могу се употребити као доказ у поступку, а припадници полиције који су спровели радњу могу бити саслушани као сведоци. Уколико се приликом спровођења радње открију и подаци који упућују на неко друго кривично дело, а не на дело због кога се радња спроводи, и поводом тог другог кривичног дела може бити одређено спровођење посебне доказне радње, када ће они бити достављени јавном тужиоцу и могу бити употребљени као доказ.

8.3. Црна Гора

Чланом 157 Законика о кривичном поступку Црне Горе предвиђено је да: 1) ако постоје основи сумње да је неко лице само или у саучесништву са другим извршило, врши или се припрема за вршење кривичних дела за која је предвиђена примена тајног надзора, а на други начин се не могу прикупити докази или би њихово прикупљање захтевало несразмерни ризик или угрожавање живота људи, према тим лицима могу се одредити мере тајног надзора: а) тајни надзор и снимање телефонских разговора и других комуникација на даљину; б) пресретање, прикупљање и снимање рачунарских података; в) улазак у просторије ради тајног фотографисања и видео и аудио снимања у просторијама и г) тајно праћење и видео и аудио снимања лица и предмета.

2) Ако постоје основи сумње да је неко лице само или у саучесништву са другим извршило, врши или припрема за вршење кривичних дела за која је предвиђена примена мера тајног надзора, а околности случаја указују да ће се са најмање повреда права на приватност прикупити докази, према тим лицима могу се одредити мере тајног надзора: а) симулирана куповина предмета или лица и симулирано давање и примање мита; б) пружање симулираних пословних услуга или склапање симулираних правних послова; в) оснивање фиктивног привредног друштва; г) праћење превоза и испоруке предмета кривичног дела; д) снимање разговора уз претходно информисање и сагласност једног од учесника разговора и њ) ангажовање прикривеног истражника и сарадника.

Кривична дела за која могу бити одређене мере тајног надзора су: а) дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна; б) са елементима

организованог криминала; в) са елементима корупције и то: прање новца, проузроковање лажног стечаја, злоупотреба процене, примање мита, давање мита, одавање службене тајне, противзаконито посредовање, као и злоупотреба овлашћења у привреди, злоупотреба службеног положаја и превара у служби која је прописана казна затвора од осам година или тежа казна; г) отмица, изнуда, уцена, посредовање у вршењу проституције, приказивање порнографског материјала, зеленаштво, утаја пореза и доприноса, кријумчарење, недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја, напад на службено лице у вршењу службене дужности, спречавање доказивања, злочиначко удруживање, недозвољено држање оружја и експлозивних материја, недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи и д) против безбедности рачунарских података.

Симулована куповина предмета или лица и симуловано давање и примање мита мера је тајног надзора која се може одредити уколико постоје основи сумње да је неко лице само или у саучесништву учинило, чини или се припрема за вршење кривичног дела, а околности случаја указују да ће се са најмање повреда права на приватност прикупити докази. Мера се одређује на основу образложеног предлога јавног тужиоца, који мора да садржи врсту мере, податке о лицу према коме се мера спроводи, разлоге који представљају основе сумње, средства и начин извршења, циљ, обим и трајање мере. Меру на основу предлога јавног тужиоца одређује судија за истрагу. Уколико писана наредба не може бити издата на време, а постоји опасност од одлагања предузимања мере, онда њено спровођење може почети на основу усмене наредбе судије за истрагу, односно јавног тужиоца, али писана наредба мора бити прибављена у року од 12 сати од издавања усмене наредбе. Када говоримо о трајању саме мере, ова врста мере тајног надзора специфична је јер је предвиђена као симуловани акт, а сваки нови предлог за њено предузимање према истом лицу мора да садржи разлоге који оправдавају њено поновно спровођење, а радња престаје када престану разлози који су представљали основ за њено спровођење.

Чланом 159 ЗКП-а одређено је да ће се, уколико се приликом примене мере тајног надзора забележе подаци и обавештења који упућују и на неко друго лице за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело за које је одређена мера тајног надзора или неко друго кривично дело, тај материјал издвојити и доставити јавном тужиоцу и може се користити као доказ само за кривична дела за која се може одредити

спровођење мере тајног надзора.

Након извршења радње, полиција је дужна да достави јавном тужиоцу коначан извештај и остали материјал који је прибављен предузимањем мере. Уколико јавни тужилац одлучи да не покрене поступак или уколико добијени резултати нису потребни за вођење кривичног поступка, сав материјал ће у посебном омоту доставити судији за истрагу. Он ће донети наредбу којом се одређује да материјал буде уништен у присуству јавног тужиоца и судије за истрагу, о чему ће се саставити записник. Међутим, члан 162 ЗКП-а предвиђа да ће судија за истрагу пре него што се уништи материјал добијен спровођењем мере, обавестити лице према коме је мера предузета, а оно ће имати право на увид у прикупљени материјал.

8.4. БЈР Македонија

Посебне доказне радње у Републици Македонији примениће се уколико је вероватно да ће се на тај начин обезбедити докази који су неопходни за успешно вођење кривичног поступка, а који се на други начин не могу прикупити. Посебне доказне радње које су предвиђене у македонском законодавству чланом 252 ЗКП-а су: а) праћење и снимање телефонских и других комуникација на даљину; б) улазак у просторије ради спровођења надзора и техничко снимање просторија; в) тајно праћење или снимање лица и предмета; г) тајни увид и претраживање компјутерског система; д) аутоматско или на други начин претраживање и упоређивање личних података; ђ) контролисана испорука; е) ангажовање прикривеног иследника; ж) симуловани послови примања и давања мита; з) симуловани откуп предмета; и) симуловано регистровање правних лица или коришћење правних лица која већ постоје за прикупљање података и ј) отварање банкарског рачуна на који се могу уплаћивати средства која су произашла из кривичног дела.

Примена ових посебних доказних радњи, на основу члана 253 ЗКП-а предвиђена је за: а) кривична дела за која је прописана казна затвора у трајању најмање четири године, ако су почињена од стране организоване групе, банде или другог криминалног удружења; б) кривичног дела убиства, отмице итд и в) кривична дела против државе, човечности и међународног кривичног права из Кривичног закона Македоније.

Симуловане послове примања и давања мита, симуловани откуп предмета и

симуловано регистровање правних лица или коршћење већ постојећих правних лица ради прикупљања података посебне су истражне радње које се спроводе на основу образложења налога јавног тужиоца. Спроводи их полиција, која је дужна да након обављене радње достави извештај јавном тужиоцу који га доставља судији за претходни поступак. Такође, у току спровођења мере, полиција на захтев јавног тужиоца мора доставити извештај о току поступка. Извештај који полиција подноси садржи: време почетка и завршетка спровођења мере, број и идентитет лица обухваћених мером и кратки опис резултата примене мере. Докази који су прикупљени на овај начин, у складу са наредбом, могу се користити у кривичном поступку. Што се тиче трајања мера, оне се одређују на временски период од 4 месеца, с тим што могу бити продужене на још 4 месеца, а када је у питању радња симуловано регистровање правних лица, она може трајати до остварења циља због ког је мера одређена, а најкасније до завршетка истраге. Ако се постигне сврха, због које је одређено спровођење посебне доказне радње или престану разлози због којих је мера одобрена, орган који је одобрио или предложио спровођење мере дужан је да нареди престанак мере. Уколико се спровођењем ових радњи прикупе докази за кривично дело које није обухваћено наредбом, а на које се такође могу применити посебне доказне радње, радње ће се продужити, а тако прикупљени подаци могу бити коришћени као доказ у кривичном поступку.

Законска регулатива земаља у региону таква је да су на најзначајнија питања која се тичу примене симулованих послова као посебних доказних радњи скоро идентично уређена. Радња се спроводи на основу наредбе судије за претходни поступак, односно судије за истрагу, на основу предлога јавног тужиоца, а спроводе је припадници полиције. Када је у питању временско трајање радње, оно није исто у свим земљама. У Босни и Херцеговини и Црној Гори, радња је једнократни акт. У Хрватској се одређује у трајању од три месеца, с тим што се може продужити на још три месеца. У Македонији је трајање радње четири месеца, али када је у питању радња симуловано регистровање правних лица она може трајати до остварења циља због ког је мера одређена, а најкасније до завршетка истраге. Оно што је још заједничко законодавствима ових земаља јесте да ће докази прикупљени овом радњом бити уништени под надзором судије уколико јавни тужилац одустане од покретања поступа или ти докази који су прикупљени овом радњом нису потребни за вођење кривичног

поступка. Питање „случајног налаза“ уређено је у свим земљама на такав начин да, уколико се приликом спровођења радње открију докази за неко друго кривично дело, за које такође може бити одређено спровођење посебне доказне радње, докази могу бити коришћени у кривичном поступку. Приликом законског прописивања посебних доказних радњи одређују се услови и начин за њихову примену како не би дошло до злоупотребе ових института. Такође, треба нагласити да је у свим законодавствима забрањено и кажњиво да лице које спроводи симуловане послове као посебну доказну радњу подстрекава друго лице на извршење кривичног дела.

IX ЗАКЉУЧАК

У раду смо говорили о симулованим пословима као посебној доказној радњи, са освртом на појам посебних доказних радњи и осталим врстама посебних доказних радњи које се примењују у случају неефикасности редовних доказних радњи у спречавању и доказивању најтежих кривичних дела. Важећим законодавством, одређивање и примена симулованих послова као посебне доказне радње, као и осталих врста посебних доказних радњи, предвиђена је за већи број кривичних дела него што је то раније био случај, а могу се применити и према лицу за које постоје основи сумње да припрема извршење кривичног дела. Сматрамо да се овако угрожавају основна људска права која су њиховом применом ограничена, те да услови за примену симулованих послова и других посебних доказних радњи морају бити постављени тако да не пружају могућност разних злоупотреба и њихове примене и када су у питању лакша кривична дела.

Колики проблем и изазов представља организовани криминалитет можемо закључити и на основу тога што не постоји његова јединствена дефиниција, иако је у питању веома стара појава која постоји у свим земљама и показује тенденцију раста. То што се организовани криминалитет не испољава у истим облицима у свим земљама допринело је непостојању јединственог става о томе шта све обухвата појам организованог криминалитета. Учиниоци користе све савременије технике, методе и средства извршења кривичних дела и на тај начин доказивање и спречавање оваквих кривичних дела чини тежим, због чега се и примењују симуловани послови као посебне доказне радње.

Значај симулованих послова као посебне доказне радње, можемо сагледати и кроз

резолюције и конвенције које представљају међународну регулативу. Оне уређују битна питања везана за примену симулованих послова и других посебних доказних радњи и позивају државе потписнице на сарадњу на међународном нивоу како би кроз билатералне и мултилатералне споразуме допринеле спровођењу посебних доказних радњи.

Сматрамо да је адекватна контрола неопходна у свакој фази приликом спровођења симулованих послова као посебне доказне радње. Управо таква контрола онемогућава низ злоупотреба до којих може доћи, а поред тога, води и рачуна о свим условима који морају бити испуњени, да би се докази до којих се дође приликом спровођења могли користити у судском поступку.

Пракса је показала да у првих шест година рада Тужилаштва за организовани криминал ова радња није коришћена, сматра се због начина на који је она одређена у ЗКП-у 2001. године, а у каснијој примени показало се да су у случајевима у којима је ова посебна доказна радња коришћена браниоци окривљених истицали захтев за заштиту законитости, сматрајући да су докази прикупљени њеном применом недозвољени и да не могу бити коришћени у самом поступку. Постоје и мишљења да би симуловане послове требало да спроводи прикривени иследник, како физичка лица не би трпела последице склапања симулованих послова у приватном животу. Сматрамо да би законодавац требало да у наредним изменама Законика предвиди одређене мере заштите лицима која спроводе симуловане послове како би се евентуални проблеми у приватном животу који би се јавили као последица спровођења симулованих послова на тај начин избегли.

Указали смо и на начин на који су симуловани послови као посебна доказна радња уређени у земљама у региону. Закључак је да су сва битнија питања уређена на исти начин. Постоји одступање једино у временском трајању, које је различито одређено, као и у субјекту који доноси наредбу о спровођењу, тако да је у неким земљама то судија за претходни поступак или судија за истрагу.

По нашем мишљењу, строго треба водити рачуна да се симуловани послови примењују као крајња мера, тј. уколико се традиционалним доказним радњама не може постићи очекивани циљ; на тај начин се избегавају непотребни трошкови, одуговлачење поступка и ограничавање основних људских права. Орган поступка је дужан да оцени да ли би се исти резултат могао постићи на начин којим се мање

ограничавају права грађана и на тај начин поштује принцип сразмерности. Примена симулованих послова мора бити у складу са начелима законитости, супсидијарности, сразмерности и судског надзора; они морају бити спроведени уз поштовање свих одредби и ограничења како би прикупљени докази могли бити основ судске пресуде.

ЛИТЕРАТУРА

- Бошковић Горан, Организовани криминалитет, Београд 2011;
- Бановић Божидар., Лајић, Оливер, Полицијска принуда и прикупљање обавештења у претходној истрази, Правни живот, број 6, 2006 Београд;
- Глушчић Стјепан, Посебне доказне радње, Полиција и сигурност, број 3, Загреб 2012;
- Грубач Момчило, Кривично процесно право, Правни факултет Универзитета Унион и службени гласник, Београд 2006;
- Грубач Момчило, Организовани криминал у Србији као појва новијег времена, Борба против организованог криминала у Србији: од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформи, Институт за упоредно право и УНИЦРИ, Београд, 2008;
- Ђурђић Војислав, Кривично процесно право - Општи део, Центар за публикације Ниш 2014;
- Илић Горан, Правни оквир и пракса примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података у Републици Србији, Београд 2015;
- Илић Горан, Матић Бошковић Марина, *Посебне мере тајног прикупљања података у кривичном проступку – Поглед из правосуђа*, Посебне мере тајног прикупљања података: између закона и судске праксе, Београд 2015;
- Јовашевић Драган, Ђурђић Војислав, Кривично право-посебни део, Центар за публикације Правног факултета Ниш 2013;
- Кнежевић Саша, Кривично процесно право – општи део, Центар за публикације Ниш 2015;
- Милосављевић Богољуб, Правни оквир и пракса примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података у Републици Србији; У: Посебне мере тајног прикупљања података: између закона и судске праксе, Београд 2015;
- Милошевић Милан, Матић Горан: Нормирање специјалних истражних метода у демократском друштву – ефекти и последице, У: Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета II, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007
- Минић Александра, Специфичности кривичноправног процесуирања кривичних дела организованог криминала; У: Билтен Окружног суда у Београду, бр. 78, Београд 2008, стр. 101
- Миричић Вучко, Улога судова у примени посебних мера од стране различитих државних установа; У: Демократски надзор над применом посебних овлашћења, Центар за цивилно војне односе 2008, стр. 105-106
- Нинчић Жељко Специјалне истражне методе-одговор савременом криминалу; у: Супротстављање савременим облицима криминалитета- анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење, Том 2, Криминалистичко-полицијска академија, фондација „Ханс Зајдел“, Београд 2015;
- Ницевић Муамер, Манојловић Драган, Осврт на кривичнопроцесни и криминалистички институт посебне доказне радње, часопис Департамента за правне науке Универзитета у Новом Пазару „Правне теме“, број 1, 2013;
- Петровић Предраг, Посебне мере тајног прикупљања података, Водич за надзор Београд 2015, стр. 53
- Радисављевић Миљко, Посебне доказне радње у новом законикау о кривичном поступку; У: XLVIII Саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију

и праксу2011;

- Радисављевић Миљко, Ћетковић Предраг, Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији; у: Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и сикуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд 2014;
- Сијерчић Чолић Хајрија, Прикривене истражне мјере у свјетлу ефикасности кривичног поступка заштите основних права и слобода човјека, Сарајево, Право и правда, 2002, бр. 1;
- Субошић Дане, Организација и послови полиције, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2010;
- Суботић Данило, Посебне доказне радње, Београд 2013;
- Цветковић Милош, Благојевић Душан, Одговор државе на савремени транснационални организовани криминал; У: Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму, Криминалистичко-полицијска Академија, Београд 2013;
- Шкулић Милан, Основне новине у кривичном процесном праву Србије – Нови законик о кривичном поступку из 2011. године, Београд 2013;

Правни извори

- Законика о кривичном поступку Службени гласник РС бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014
- Кривични законик Службени гласник РС бр. 85/2005, 88/2005- испр. 107/2005-испр. 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014
- Закона о војнобезбедносној агенцији и војнообавештајној служби Службени гласник РС бр.88/2009, 55/2012, одлука УС и 17/2013
- Закона о заштитнику грађана, Службени гласник РС бр. 79/2005 и 54/2007
- Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, Службени гласник РС бр. 42/2002, 27/2003, 39/2003, 64/2003, 29/2004, 58/2004-др. закон, 45/2005, 61/2005, 72/2009, 72/2011-др. Закон, 101/2011-др. закон и 32/2013
- Закон о безбедносно-информативној агенцији, Службени гласник РС бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014- одлука УС и 66/2014
- Закон о кривичном поступку Републике Хрватске, Службени гласник бр. 145/13
- Закона о кривичном поступку Републике БиХ Службени гласник бр. 58/08
- Закон о кривичном поступку Републике Македоније, Службени гласник бр. 150/10
- Закон о кривичном поступку Црне Горе, Службени гласник бр. 47/2004

Остали извори

- WWW.PRESLUŠKIVANJE.BEZBEDNOST.ORG
- <http://prezentacije.mup.gov.rs/sukp/sukp.htm?OpenPage>
- **Врховни касациони суд, Кзз 488/2014 од 22.05.2014. године**

САЖЕТАК

Развојем организованог криминала и других тешких облика кривичних дела као што су тероризам, корупција, прање новца, фалсификовање новца, трговина људима, трговина наркотицима, изнуда и других тешких кривичних дела, државе су биле принуђене да нађу начин и метод сузбијања, откривања и доказивања ових кривичних дела, пошто редовне доказне радње имају ограничени приступ. Начин за решење овог проблема јесте увођење посебних доказних радњи, које се састоје у примени посебних техника и средстава ради доказивања најтежих кривичних дела, али једна од главних карактеристика је да се на тај начин ограничава право на приватност као једно од најважнијих људских права. Једна од предвиђених посебних доказних радњи, која је и предмет овог рада, су симуловани послови. У нашем праву симуловани послови су предвиђени у два облика: симулована куповина, продаја или пружање пословних услуга или као симуловано давање и примањ мита. Основне карактеристике симулованих послова јесу: тајност, ограничено задирање у загарантована права и слободе човека и грађанина и доказна неупотребљивост резултата уколико је приликом примене ове радње дошло до повреде закона. Радња се спроводи по наредби судије за претходи поступак, која се доноси на основу образложеног предлога јавног тужиоца, а спроводе је припадници полиције, Безбедносно-информативне агенције или Војнобезбедносне агенције. Одговарајућа контрола спровођења ове радње мора постојати на у свакој фази, због могућности злоупотребе.

У првом делу овог рада се бави појмом посебних доказних радњи уопште и кривичним делима на које се ове радње и примењују. Други део обухвата међународну и националну регулативу посебних доказних радњи, а у трећем делу се бавимо симулованим пословима као посебном доказном радњом, начин на који је ова радња уређена у нашем законодавству, контролу над спровођењем ове радње и начин на који је ова радња предвиђена у законима земаља у региону.

Кључне речи: посебне доказне радње, кривична дела, симуловани послови, контрола, законска регулатива

ABSTRACT

With the development of organized crime and other serious forms of crime such as terrorism, corruption, money laundering, counterfeiting, human trafficking, drug trafficking, extortion and other serious crimes, states have been forced to find ways and methods of combating, detecting and proving these criminal acts, since regular evidentiary actions have limited access. The way to solve this problem is to introduce the special evidentiary actions, which consist in the application of specific techniques and resources to prove the most serious crimes, but one of the main characteristics of these is to limit the right to privacy of the most important thing, human rights. One of the planned special evidentiary actions, which is the subject of this paper, are the stimulated jobs. In our law simulated jobs are provided in two forms: moot buying, selling or providing business services or simulated bribery. Basic characteristics of simulated tasks are: confidentiality, limited interference with the guaranteed rights and freedom of man and citizen and proof unusable results if the application of this action has been a violation of the law. The action is carried out on the orders of a judge for the preceding procedure, which is made based on a reasoned proposal from the public prosecutor, which is done by the police, Security Information Agency and the Military Security Agency. Appropriate control of implementation of these actions must be on at every stage, due to the possibility of abuse.

The first part of this paper deals with the concept of special evidentiary actions in general and the offenses which these actions can apply to. The second part covers international and national regulation of special evidentiary actions, and the third part of the paper deals with simulated operations as a special evidentiary actions, the way in which these actions are regulated in our legislation, control over the implementation of these actions and the way in which this act is provided for in the law of the countries in the region.

Keywords: special evidentiary actions, crimes, simulated operations, control, legislation

БИОГРАФИЈА

Кандидат Јована Горчић рођена је 07.06.1991. године у Лесковцу. Завршила је Основну школу „Радоје Домановић“ 2006. године. Економску школу „Ђука Динић“ у Лесковцу, завршила је 2010. године као одличан ученик. Дипломирала је на Правном факултету Универзитета у Нишу 17.09.2015. године, са просечном оценом 8,97. Школске 2015/2016 године уписала је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, на смеру унутрашњих послова. Кандидат тренутно обавља приправнички стаж у адвокатској канцеларији у Лесковцу, почев од новембар 2015. године. Од знања страних језика, кандидат истиче знање енглеског језика и познавање руског језика.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Јована Горчић

Наслов мастер рада: „Симуловани послови као посебна доказна радња“

Ментор: Проф. др Саша Кнежевић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да овај мастер рад, под насловом „Симуловани послови као посебна доказна радња“ пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- представља резултат сопственог истраживачког рада;
- није у целини, нити у деловима са моје стране пријављиван за одбрану на другим факултетима или универзитетима;
- не крши ауторска права или интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу.

Аутор мастер рада: Јована Горчић

У Нишу, ____ . ____ . 2017. године

Потпис аутора
